

GÖTEBORGS UNIVERSITET

Från könsroller till queer

– En studie om hur genus och
familjekonstellationer har förändrats i barnböcker mellan 1985-1995
och 2004-2013

Claudine Ellis-Nilsson och Erika Stolt

LAU390

Handledare: Helena Holgersson

Examinator: Eva Wolf

Rapportnummer: HT13 1120 1

Abstract

Examensarbete inom Lärarprogrammet LP01

Titel Från könsroller till queer – En studie om hur genus och familjekonstellationer har förändrats i barnböcker mellan 1985-1995 och 2004-2013

Författare: Claudine Ellis-Nilsson, Erika Stolt

Termin och år: Ht- 13 2013

Kursansvarig institution: LAU390 Institutionen för sociologi och arbetsvetenskap

Handledare: Helena Holgersson

Examinator: Eva Wolf

Rapportnummer: HT13 1120 1

Nyckelord: Genus, könsroller, familjekonstellationer, barnböcker, manlig, kvinnlig, queer/ queerteori

Syfte: Syftet med detta examensarbete är att undersöka hur genus, könsroller och familjekonstellationer ser ut i barnböcker från perioden 1985-1995 och jämföra dem med hur det ser ut i perioden 2004-2013.

Huvudfråga: De frågor som vi kommer att besvara i analysen och slutdiskussionen är följande:

- *Hur har genus, könsroller och familjekonstellationer i barnböcker förändrats mellan perioderna 1985-1995 och 2004-2013?*
- *Vad kan förändringen bero på?*
- *Hur ser efterfrågan på barnböcker som handlar specifikt om genus, könsroller och olika familjekonstellationer ut?*
- *Hur kan barnboken användas som hjälp för att prata med barn om genus, könsroller och familjekonstellationer?*

Metod och material: Vi har läst och analyserat sammanlagt fjorton barnböcker, sju från perioden 1985-1995 och sju från perioden 2004-2013. De metoder vi har använt oss av för att få svar på våra frågeställningar har varit textanalys och bildanalys av barnböcker och samtalsintervjuer med två bibliotekarier och två lokala lärarutbildare.

Resultat: Det framgår tydligt i resultatet av vår studie att det har skett en förändring mellan de två perioderna, exempelvis är det en stor förändring mellan boken *Else-Marie och småpapporna* från första perioden och *Jösta och Johan* från andra angående familjekonstellationer. Vi märkte att böckerna från första perioden oftare kopplades till teorin om könsroller samt att böckerna från andra perioden i större utsträckning kopplades till teorin om queer.

Betydelse för läraryrket: Efter att ha gjort vår studie lägger vi större vikt vid användandet av barnböcker för att lära barn om genus, könsroller och familjekonstellationer, då vi anser att man på ett lekfullt sätt lär barnen om de grundläggande normer och värden som det står om i läroplanen.

Innehållsförteckning

1. Inledning	1
1.1 SYFTE OCH PROBLEMFÖRMULERING	1
1.2 TIDIGARE FORSKNING	2
2. Teoretisk anknytning	4
2.1 GENUS OCH KÖNSROLLER	4
2.2 HETERONORMATIVITET	6
3. Metod	8
3.1 LITTERATURSTUDIE	8
3.1.1 <i>Textanalys</i>	8
3.1.2 <i>Urval av bilderböcker</i>	9
3.1.3 <i>Bildanalys</i>	9
3.2 INTERVJUER	10
3.2.1 <i>Urval av intervju personer</i>	11
3.2.2 <i>Etik</i>	11
4. Analys	12
4.1 ANALYS AV BILDERBÖCKERNA	12
4.1.1 <i>Budskap i böckerna</i>	12
4.1.2 <i>Normer om femininitet och heteronormativitet</i>	14
4.1.3 <i>Huvudpersoner och bipersoner</i>	15
4.1.4 <i>Gestaltningar i text och bild</i>	16
4.1.5 <i>Familjekonstellationer</i>	20
4.2 ANALYS AV INTERVJUERNA	21
4.2.1 <i>Bibliotekarierna</i>	21
4.2.2 <i>Lokala lärarutbildarna</i>	23
5. Slutdiskussion	26
Källmaterial	28
Barnböcker	28
Referenser	28
Bilaga 1	32
SAMMANFATTNINGAR AV BARNBÖCKER	32
Bilaga 2	38
INTERVJUFRÅGOR TILL BIBLIOTEKARIER	38
Bilaga 3	39
INTERVJUFRÅGOR LOKALA LÄRARUTBILDARE	39

1. Inledning

Vi har valt att undersöka hur genus, könsroller och familjekonstellationer ser ut i dagens barnböcker jämfört med hur det såg ut för cirka 20 år sedan, samt hur utvecklingen har sett ut. Under det senaste 20 åren har det skett några lagändringar, bland annat infördes år 1987 ett förbud mot att diskriminera homosexuella och år 1988 infördes en lag om att homosexuella fick bli sambo med varandra (rfsf.se, 2013). År 2002 tillåts homosexuella att prövas som adoptivföräldrar samt att hetslagstiftningen även inkluderar homo- och bisexuella (Seppänen Sterky, 2005, s. 274). För alla som lever tvåsamt är det sedan 2005 tillåtet att inseminera sig, dock inte för den ensamstående (Ambjörnsson, 2006, s. 52). Under år 2006 infördes lagen om förbud mot diskriminering och annan kränkande behandling av barn och elever (rfsf.se, 2013). Dessa lagändringar har troligtvis påverkat hur vårt samhälle ser ut idag och lett till diskussioner och en ökad medvetenhet om genus och heteronormativitet både i skolan och i samhället. I dagens samhälle har familjer som består av samkönade föräldrar blivit betydligt vanligare gentemot hur det såg ut på 1990-talet, likväl är den klassiska kärnfamiljen fortfarande i majoritet. Med tanke på hur samhället och familjekonstellationer har förändrats, väcktes vårt intresse att utforska hur barnlitteraturen har påverkats under denna tid. Vi har särskilt inriktat oss på böcker som försöker bryta mot samtidens normer, på 1980-talet respektive 2000-talet.

I läroplanen för förskolan Lpfö 98 (Skolverket, 2010) står det under skolans grundläggande värden att:

En viktig uppgift för verksamheten är att grundlägga och förankra de värden som vårt samhällsliv vilar på. Människolivets okränkbarhet, individens frihet och integritet, alla människors lika värde, jämställdhet mellan könen samt solidaritet med svaga och utsatta är värden som förskolan ska hålla levande i arbetet med barnen. (Skolverket, 2010, s. 4).

Förskolan har här en stor och viktig uppgift när de ska lära barnen om alla människors lika värde, jämställdhet mellan könen samt solidaritet med svaga och utsatta. I den pedagogiska verksamheten använder sig barnen dagligen av barnböcker och sin närmiljö som kunskapsinhämtning, och påverkas av böcker och närmiljöns innehåll och budskap. Något som vi även anser stämmer in på vad som står i läroplanen för förskolan:

[...] Barn tillägnar sig etiska värden och normer främst genom konkreta upplevelser. Vuxnas förhållningssätt påverkar barns förståelse och respekt för de rättigheter och skyldigheter som gäller i ett demokratiskt samhälle och därför är vuxna viktiga som förebilder (Skolverket, 2010, s. 4)

Uppfattningen vi har är att pedagoger ofta tar barnböcker till hjälp för att förmedla och lära barnen om exempelvis jämställdhet, normer och om hur samhället ser ut. Vilket innehåll och budskap som förmedlas i barnböckerna blir här därför av vikt. Vi tycker att studien ger en ökad kunskap om hur utvecklingen av genus, könsroller och familjekonstellationer har sett ut i barnböcker från 1985 till 2013.

1.1 Syfte och problemformulering

Syftet med detta examensarbete är att undersöka hur genus, könsroller och familjekonstellationer ser ut i barnböcker som försöker bryta med samtidens normer från perioden 1985-1995 och jämföra dem med hur det ser ut i perioden 2004-2013.

De frågor som vi kommer att besvara i analysen och slutdiskussionen är följande:

Hur har genus, könsroller och familjekonstellationer i barnböcker förändrats mellan perioderna 1985-1995 och 2004-2013?

Vad kan förändringen bero på?

Hur ser efterfrågan på barnböcker som handlar specifikt om genus, könsroller och olika familjekonstellationer ut?

Hur kan barnboken användas som hjälp för att prata med barn om genus, könsroller och familjekonstellationer?

Avgränsningar

I vår undersökning har vi valt att inte undersöka begreppet hen i så stor utsträckning. I intervjuguiden till de lokala lärarutbildarna förekommer några få frågor om hen, och bland böckerna där begreppet hen endast nämns i en bok. Anledningen till att vi valde bort begreppet hen beror på att det inte förekommer alls bland barnböckerna i perioden 1985-1995, och bara nämns i en bok från perioden 2004-2013. Vi bedömde därför att det inte var relevant att göra en närmare utforskning av hen i vår undersökning.

1.2 Tidigare forskning

Eva Gustafsson Grimstedt (2006) har skrivit magisteruppsatsen *Flickor, pojkar, böcker och bibliotekarierna Genusfrågor på Östermalms barn- och ungdomsbibliotek* där det centrala ligger i att undersöka genusmedvetenhet på bibliotek och bland bibliotekspersonal. Syftet i hennes studie är att undersöka vilka förutsättningar bibliotekspersonal har när det gäller genusfrågor samt undersöka om deras val av böcker till biblioteket och deras bemötande av barnen avspeglar en öppenhet och tolerans när det gäller dessa frågor. Resultatet i hennes magisteruppsats visar bland annat att bibliotekarierna har ett begränsat utbud när de ska välja exempelvis sagor. Hon menar att de böcker som finns ofta har en förlegad könsrollssyn och det medför till att det är svårt att få tag på lämpliga sagor.

Elizabeth Carlsons och Christina Carlstedts magisteruppsats *Genusperspektiv i barnbibliotekariers arbete* (2010) forskar kring barnbibliotekariers arbetssätt i förhållande till genusfrågor och jämställdhet. Syftet med deras forskning är att undersöka hur och i vilken utsträckning barnbibliotekarierna resonerar kring genusfrågor, stereotyper och jämställdhet i sitt arbete. Resultatet i denna studie visar bland annat att barn ofta föredrar att läsa böcker där huvudpersonen är av samma kön som de själva och det är en företeelse som är vanligare hos pojkar.

Småbarnslitteratur sedd ur ett genusperspektiv är en magisteruppsats skriven av Cecilia Nilsson och Tanja Nilsson (2006). Forskningens syfte handlar om att undersöka om typiska genusstereotyper som förmedlas till småbarn genom folkbibliotekets utbud av böcker. Undersökningens resultat visar att en övervägande del av huvudrollen i småbarnsböcker innehålls av en pojke.

I uppsatsen *Hur ser könsroller ut i modern barnlitteratur?* (2006) skriven av Maria Jehander och Lena Odelberg undersöks hur könsroller framställs i modern barnlitteratur. De har läst sex olika böcker som samtliga är skrivna av svenska författare på 2000-talet och sedan studerat och analyserat dem noga utifrån ett genusperspektiv. Syftet med deras studie är att undersöka hur könsroller framställs i modern barnlitteratur och resultatet visar att i det förekommer flera traditionella könsrollsuppfattningar i de böcker de har analyserat.

Jenny Bengtsson har skrivit avhandlingen *Jag sa att jag älskade han men jag har redan sagt förlåt för det -Ålder, genus och sexualitet i skolans tidigare år* (2013). Studien handlar

om att undersöka konstruktioner av normalitet i skolans tidigare år med särskilt fokus på hur ålders-, genus- och sexualitetsnormer görs i relation till skolan som ett särskilt sammanhang. Resultatet i hennes forskning visar att normer skapar begriplighet och att det gör det möjligt att skapa olika positioneringar såsom tillhörighet, gemenskap och en känsla av trygghet. Samma normer skapar samtidigt exkluderingar genom ett begränsat erkännande, exempelvis att det inte ses lika vanligt att flickor leker med enbart pojkar (s.152). Studien visar även att barn och elever är aktiva medskapare och deltagande i förhandlingar om normer i skolan.

Likheten mellan vår studie och de tre forskningarna *Flickor, pojkar, böcker och bibliotek* Genusfrågor på Östermalms barn- och ungdomsbibliotek (Gustavsson Grimsted, 2006), *Genusperspektiv i barnbibliotekariers arbete* (Carlson & Carlstedt, 2010) och *Småbarnslitteratur sedd ur ett genusperspektiv* (Nilsson & Nilsson, 2006) är att dessa tre studier handlar om genus. Skillnaden att vi även undersöker hur könsroller och familjekonstellationer ser ut och har förändrats i barnböcker från de två perioderna 1985 - 1995 och 2004 - 2013.

Jehander & Odelbergs (2006) studie känns relevant då vi i vår studie också tar hjälp av bibliotekariers för att ta reda på hur de resonerar kring genusfrågor. Likheten mellan denna studie och vår är att vi i vår studie också undersöker hur genus framställs i modern barnlitteratur. Skillnaden är även här att vi i vår studie undersöker hur könsroller och familjekonstellationer ser ut och har förändrats i barnböcker från perioderna 1985 – 1995 och 2004 – 2013. Deras forskning var intressant för oss eftersom den bland annat visar hur genusfördelningen ser ut i barnböcker och resultatet visar att det finns fler böcker med pojkar än flickor i huvudrollen. Till skillnad från vår studie där resultatet visar att det i dagens barnböcker är mer jämfördelat mellan pojkar och flickor som har huvudrollen. Bengtssons (2013) avhandling är intressant då studien visar att barn och elever är aktiva medskapare och deltagande i förhandlingar om normer i skolan.

2. Teoretisk anknytning

Nedan följer en beskrivning av de teorierna vi kommer använda oss av i analyserna, först presenteras genus och könsroller, därefter följer teorin om heteronormativitet och queerteorin. I genusteorin börjar vi med en kort inledning om när och hur ordet genus började användas i Sverige, för att sedan förklara begreppets innebörd och hur genus skapas. I beskrivningen av teorin om könsroller går vi först in på vad ordet betyder och vad det innebär sedan förklarar vi hur könsroller skapas i samhället. Därefter redogör för vi teorin om heteronormativitet där vi börjar med att beskriva hur den heteronormativa genusordningen fungerar samt att den heterosexuella tvåsamheten ses som det naturliga sättet att leva. Till sist beskriver vi queerteorin där fokus inte ligger på att söka ursprungssexualiteten utan att istället utmana tanken om att heterosexualitet är den normerande sexualiteten. Teorierna om genus och könsroller har vi använt oss av då vi undersöker hur dessa har förändrats i barnböcker under de två perioderna, samt att teorierna går att koppla till böckernas innehåll. När vi läste böckerna från den andra perioden uppmärksammade vi att vi även kunde använda oss av teorin om heteronormativitet och queerteorin. Vi märkte då att böckerna från andra perioden försöker utmana tanken om att heterosexualitet ses som den normerande sexualiteten.

2.1 Genus och könsroller

Ordet *genus* kommer från latin och betyder gen-ere, sort, slag, släkte och kön och ingår enligt Yvonne Hirdman, professor vid historiska institutionen vid Stockholms universitet, till exempel i sammansättningarna *generera* och *generation* (2001). I Sverige har ordet genus fram till 1980-talet endast används inom språkläran, för att visa på att substantiv är av de olika formerna han, hon, den och det. Kvinnoforskare stal det engelska ordet *gender* från lingvistikens som började bli populärt inom feministisk forskning i början av 1980-talet, och översatte det till det svenska ordet *genus*. Hirdman skriver vidare att i engelskan betyder *genus* slag/sort men även kön som i ”det täcka könet”, ”the fair gender”. (2001, s. 11). Det dröjde ända till slutet av 1980-talet innan termen *genus* riktigt spred sig i Sverige skriver Eva Gothlin (1999, s. 4). Gothlin var docent i idéhistoria vid Göteborgs universitet (genus.se, 2014). En antydan från Lena Gemzöe som är docent i genusvetenskap vid Stockholms universitet (erg.su.se, 2014) är att begreppet *kön* i feministisk diskussion allt eftersom har ersatts med ordet *genus* och att begreppet *patriarkat* ersatts med begreppet *genussystem* eller *genusordning* (2005, s. 80). Kajsa Svaleryd som är jämställdhets- och mångfaldsstrateg vid Kommunledningskontoret i Gävle (kompetensbanken.org, 2014) menar att fokus i begreppet *genus*, ligger i *relationen* mellan könen *man* och *kvinnor*, samt de beteenden och sysslor som män och kvinnor har (2006, s. 29). Detta kan kopplas till Gemzöe (2005) då hon skriver om att feminister talar om *genus* som *relationell* kategori, vilket betyder att kvinnligt alltid måste förstås i relation till manligt. Skillnaden skapas genom att män är det som kvinnor inte är och kvinnor är det som män inte är (s. 83).

Don Kulick är professor vid Chicagos universitet (humdev.sites.uchicago.edu, 2014) och beskriver *genus* som ett betydelsesystem som består av två motsatta och uteslutande kategorier där hela mänskligheten placeras. Han skriver vidare att *genus* är baserad på den kulturella tolkningen av de biologiska skillnaderna mellan kvinnor och män. Däremot är det inte de biologiska skillnaderna i sig som utgör *genus*, utan tolkningen av de biologiska skillnaderna som utgör *genus* (1987, s. 11). Något som kan kopplas till Gothlin (1999) då hon skriver att begreppen *sex/gender*, eller *kön/genus* som det kallas på svenska, mer generellt används i kvinnoforskningssammanhang för att begreppsliggöra att relationen mellan könen inte är biologiskt givna utan något som skapas socialt och kulturellt i vårt samhälle. Samma gäller även för mäns och kvinnors beteenden, sysslor och det man anser vara manligt eller kvinnligt, då det också ses som något som skapas socialt och kulturellt och inte något som

man föds med (Gothlin, s. 4). Att genus ses som något som skapas socialt och kulturellt och inte något som man föds med, är något vi har använt oss av och kopplat till i analyserna av barnböckerna. Med införandet av begreppet genus antyder socialantropologen Fanny Ambjörnsson vid Stockholms universitet (2004) att det blivit lättare att tala om kvinnor och män samt manligt och kvinnligt utan att behöva nämna de biologiska skillnaderna dem emellan (Ambjörnsson, 2004, s. 12). Hon skriver vidare att vi ser en intern kritik växa fram inom feministisk forskning utifrån en heteronormativ modell i och med queerteorins genomslag. Då man menar att femininitet och maskulinitet inte behöver kopplas till biologiska kvinno- och manskroppar. En poäng är att genus inte behöver vara kopplat till de biologiska könen och den andra poängen är att maskulinitet inte behöver iscensättas för att attrahera och eventuellt dominera en biologisk kvinna (Ambjörnsson refererad i Lilja & Vinthagen, 2009, s. 176). Detta kommer vi att återkomma till i stycket om heteronormativitet.

Enligt teorin om genus skapas genus socialt och kulturellt medan man i teorin om könsroller menar att skillnaderna mellan könen är biologiskt givna, det är alltså inte något som skapas utan är istället något som formas utifrån vilket kön man föds med. Inom teorin om socialisation och könsroller förutsätts det att det finns en biologisk grund för skillnader mellan könen. Bronwyn Davies som är hedersdoktor vid Uppsala universitet (Liber.se, 2014) anser att de ”roller” barn får lära sig av vuxna är egentligen bara hur den sociala föreställningen i samhället ser ut, som läggs upp på de ”verkliga” biologiska skillnaderna (2003, s. 17). Det kan även kopplas till de frilansjournalisterna Anna-Klara Bratt och Mian Lodalen (2007) skriver, då de beskriver ordet könsroll som en beteckning som sammanfattar de traditionella föreställningar om skillnaderna mellan könen vad gäller beteende, värderingar, resurser, normer och makt. Exempel är att vissa kläder, beteenden och sysslor traditionellt har fått en kvinnlig eller en manlig stämpel (s. 19). De föreställningar som finns i samhället angående hur kvinnor och mäns egenskaper och karaktär ser ut är att kvinnor ses som omvårdande, mjuka, relationsinriktade och känslamma medan män ses som självständiga med förmågan att fatta snabba beslut samt att de är målmedvetna (Gemzö, 2005, s. 82). Olga Dysthe är professor vid den psykologiska fakulteten vid universitet i Bergen (uib.no, 2014) och skriver om den *normativa femininiteten* som innebär föreställningar om hur en tjej bör/får/ska bete sig. Lever man inte upp till föreställningarna/normerna som är behärskning, kontroll, inlevelseförmåga, mjukhet, tolerans, empati, försiktighet så ses man som avvikande (Dysthe, 2003, s.57). Hon förklarar även det motsvarande begreppet *hegemoniskt maskulinitetideal*, som är ett begrepp som förklarar mäns systematiska överordning och den dominerande formen av manlighet. De egenskaper som en riktig man ska ha är arrogant, slarvig samt att de inte ska plugga och anteckna (s.36).

Både Bratt och Lodalens (2007) och Gemzös (2005) förklaringar av ordet könsroll har vi haft stor användning av i våra analyser eftersom de båda ger en bra bild av vad ordet innebär. Det har medfört att det har blivit lättare att urskilja samt koppla till vad som anses som manligt och kvinnligt när vi har analyserat barnböckerna. Människor har enligt Svaleryd (2006) föreställningen om att flickor och pojkar har olika egenskaper och att de väljer att leka med olika leksaker och leker olika lekar. Där flickor ofta får rollen att vara hjälpredor till både mamma och fröken medan pojkar kräver uppmärksamhet, är aktiva och dominerande (s. 15). Vidare skriver hon att när vi prövar vårt sätt att vara formas vi av de budskap vi får av andra i vår omgivning (s. 24). Här ser vi en koppling till hur budskapen i barnböckerna skulle kunna forma barnens sätt att vara. Svaleryd menar även att vi uppfostras till olika sociala varelser med olika roller och uppgifter beroende på en klassificering av vilka synliga yttre könsorgan vi har. Dessutom formas barnets upplevelse om vad det innebär att vara pojke eller flicka i bemötandet och samspelet med andra människor (s. 25). Förskolan är med och formar barnets upplevelser om vad det innebär att vara pojke eller flicka, och vi ser här vilken betydande roll förskolan och förskollärarna har då barnet ska skapa sig en uppfattning om vad det innebär att vara pojke eller flicka.

En vanlig fråga till nyblivna föräldrar brukar vara ”Blev det en pojke eller en flicka?”. Det kön vi föds med spelar en avgörande roll för hur vårt liv kommer att utformas.

Enligt Judith Butler innebär benämningen flicka/pojke att de barn som begreppet avser i hög grad formas och bestäms av de förutfattade föreställningarna som historiskt knutits till begreppet. Denna bestämning innebär också begränsning eftersom föreställningarna ofta inbegriper handlingsmönster för vad som är möjligt att göra (Svaleryd, 2006, s. 23).

Kvinnligt måste alltid förstås i relation till manligt och skillnaderna skapas genom att kvinnor inte är det som män är, och att män inte är det som kvinnor är enligt Gemzö (2005) Mannen ses även oftast som normen och kvinnan som det som avviker från normen (s. 83-84). Att mannen ses som normen och kvinnan som det som avviker har vi fler gånger kopplat till våra analyser av barnböckerna exempelvis när vi jämförde antalet manliga huvudpersoner med antalet kvinnliga huvudpersoner.

Seija Wellros (1998) är universitetslektor och psykolog vid Institutionen för språk och litteratur vid Lärarhögskolan i Stockholm. Hon kommer med en intressant tanke om hur män och kvinnor är då hon skriver att hur män och kvinnor ”egentligen” är, tycks vara en omöjlig fråga att besvara. Hon menar att då både forskare och icke-fackmän alltid är hänvisade att observera resultat av socialisationen som redan har hunnit bli påverkade av både natur och kultur, samt att den rådande kulturen även har påverkat observatören och hur denne ser på det han/hon observerar (s. 96). Detta resulterar i att det blir svårt att säkerställa hur män och kvinnor egentligen är. Skillnaderna mellan genus och könsroller är att inom teorin om könsroller så förutsätts det att det finns en biologisk grund för skillnaden mellan könen (Davies, 2003, s. 17). Medan det inom genusteorin anses att mäns och kvinnors beteenden, sysslor och skillnaderna dem emellan är något som skapas socialt och kulturellt i vårt samhälle och inte något man föds med (Gothlin, 1999, s. 4).

2.2 Heteronormativitet

Heteronormativitet ses enligt Judith Butler (2006), professor i retorik och jämförande litteraturvetenskap vid universitetet i Berkeley, som ett antagande om att alla är eller borde vara heterosexuella samt att heterosexuell tvåsamhet ses som det naturliga sättet att leva. I den heteronormativa genusordningen fungerar logiken på följande sett att feminin = kvinnlig = kvinna eller att maskulin = manlig = man (s. 12). När vi har analyserat barnböckerna har vi åtskilliga gånger hänvisat till både den heterosexuella tvåsamheten och den heteronormativa genusordningen, då båda beskrivningarna har förekommit i våra analyser. Den heterosexuella tvåsamheten är även något som kan kopplas till Ambjörnsson (2004). Hon beskriver begreppet *heteronormativitet* som enligt queerteoretiker är de institutioner, lagar, strukturer, relationer och handlingar som gör att heterosexualiteten ses som något naturligt och allomfattande. Detta bidrar i sin tur till att en viss sorts heterosexuellt liv ses som det enda eftersträvarvärda och lyckade sättet att leva på (Warner, Rosenberg, 1997, citerad i Ambjörnsson 2004, s. 15). Det eftersträvarvärda och lyckade sättet att leva på menar man är i tvåsamhet, i en relation mellan en man och en kvinna som även är i ungefär samma ålder. Detta kan även kopplas till citatet ”Den heterosexuella normen [...] bygger på föreställningen om att alla är heterosexuella och önskar leva i heterosexuell tvåsamhet. Heterosexualiteten är med andra ord en ideal subjektposition enligt normen” som Mattias Lundin (2012) skriver om när han förklarar de föreställningar som den heterosexuella normen bygger på (Lundin citerad i Elmeroth, 2012, s. 60). Lundin är lektor i pedagogik vid Linnéuniversitetet i Kalmar (lnu.se, 2014).

Vi har i vår analys kunnat hänvisa till både det Ambjörnsson och Lundin säger om den heterosexuella tvåsamheten.

Ambjörnsson beskriver de två mest grundläggande utgångspunkterna för heteronormativitetens fortlevnad. Den första utgångspunkten handlar om gränsen mellan homo- och heterosexualitet, vilket innebär att en person som kategoriseras som kvinna förväntas älska (med) en person som kategoriseras som man. Den andra utgångspunkten som är minst lika viktig för att upprätthålla heteronormativiteten är gränsen mellan man och kvinna. För att veta om huruvida någon är hetero- eller homosexuell krävs en vetskap om personens kön och avvikande genusbeteende. Har man ett avvikande genusbeteende blir man ofta kategoriserad som homosexuell (2006, s. 59). Tiina Rosenberg är professor i teatervetenskap (su.se, 2014) och menar att heteronormativitet är aktiv normerande och allt som faller utanför ses som avvikande och är/blir därför fel (2002, s.100-101).

Heteronormativitet kan ses på olika sätt beroende på vilken tid och plats man befinner sig i menar Ambjörnsson (2006). I dag förtydligas den exempelvis av att hatbrott mot HBT-personer ökar, medan den för 30 år sedan visade sig genom att homosexualitet sågs som ett sjukdomstillstånd (Ambjörnsson, 2006, s. 52). Hon skriver vidare att då queerforskarna talar om heteronormativitet istället för heterosexualitet visar det snarare att det är normsystemet de vill undersöka, och inte de sexuella handlingarna i sig. HBT är en förkortning av homosexuella, bisexuella och transpersoner (rfsf.se, 2013)

Som vi tidigare beskrivit handlar teorin om heteronormativitet om antagandet att heterosexuell tvåsamhet ses som det naturliga och det enda rätta sättet att leva på. Till skillnad från den heteronormativa teorin kritiserar queerteorin heterosexualiteten, och försöker konkret utmana tanken om att heterosexualitet ses som den normerande sexualiteten. *Queerteori* är ett missvisande begrepp då den ger ett intryck av att det handlar om en teoribildning. Allt som oftast beskrivs den istället som ett kritiskt perspektiv, eller en position vari det är möjligt att studera, granska och kritisera heterosexualiteten som norm samt olika slags relationer mellan kön, genus och sexuellt begär (Kulick, 1996, refererad i Berg & Wickman, 2010). Rosenberg (2002) skriver att de centrala för queerteorin är att se sexualiteter som socialt, historiskt samt geografiskt konstruerade. Det betyder att med queerteori söker man ingen ursprungssexualitet utan fokus ligger istället på att synliggöra den heterosexuella dominansen som en förtrycksmekanism (s. 63). Martin Berg som är filosofie doktor i sociologi vid Lunds universitet och Jan Wikman som är politics doktor i sociologi från Åbo Akademi. De menar att queerteorin mer konkret utmanar tanken om att individer som har en kvinnlig kropp måste uppvisa ett feminint genus och därtill åtrå individer med manliga kroppar. De manliga kropparna förväntas i sin tur uppvisa ett maskulint genus och åtrå individer med kvinnliga kroppar (2010, s. 10). Queerteorin är relevant för vår analys då vi flertalet gånger har kunnat koppla samman att teorin utmanar tanken om att heterosexualitet är den normerande sexualiteten med många av våra böcker.

3. Metod

För att inhämta data till vår undersökning har vi valt att använda oss av metoderna kvalitativ textanalys, bildanalys och samtalsintervjuer. Vi valde att använda metoderna text och bildanalys när vi analyserade barnböckerna, då vi ville studera böckernas text samt dess bilder. För att komplettera litteraturstudien valde vi att använda oss av en respondentundersökning där vi är intresserade av svarspersonernas tankar om det vår studie handlar om. Samtalsintervju som metod valdes eftersom det leder till ett mer avspänt samtal med intervjupersonerna, vilket i sin tur ger en ökad chans för att få fram mer information.

3.1 Litteraturstudie

3.1.1 Textanalys

Kvalitativ textanalys ”går ut på att ta fram det väsentliga innehållet genom en noggrann läsning av textens delar, helhet och den kontext vari den ingår”. Vi valde kvalitativ textanalys då vi genom noggrann läsning ville få fram det viktigaste innehållet i barnböckerna, eftersom ”[...] innehållet i texten ligger dolt under ytan och endast kan tas fram genom en intensiv läsning av texten” (Esaiasson, Gilljam, Oscarsson & Wängnerud, 2007, s. 237). Det finns två huvudtyper av frågeställningar när man använder sig av den textanalytiska metoden. Den första metoden handlar om att *systematisera* innehållet i den aktuella texten, och den andra metoden handlar om att *kritiskt granska* innehållet i texten (s. 238). Vi har i vår textanalys av barnböckerna valt att göra en kritisk granskning av innehållet i texten då vi kritiskt granskade både text och bild för att få fram våra resultat i analyserna. När vi genomförde våra textanalyser utgick vi från följande frågor:

- *Vad har boken för budskap?*
- *Vilken norm utmanar boken?*
- *Vilka huvudpersoner och vilka bipersonerna är med i boken?*
- *Hur gestaltas de manliga och kvinnliga karaktärernas könsroller i text och bild?*
- *Hur ser familjekonstellationen ut i boken?*

I vår granskning av samtliga böcker använde vi oss av *idékritisk analys*, *ideologikritik* och *diskursanalys*. När vi idékritiskt analyserade böckerna tog vi ställning till om bokens innehåll lever upp till de rationella eller moraliska normer som finns i samhället. I analysen av varje bok undersökte vi vilken norm boken utmanade. Vid den ideologikritiska analysen studerade vi vilka samhälleliga konflikter som återspeglades i texten, exempelvis i en av böckerna där två pappor adopterar en dotter. När vi analyserade barnböckernas texter utifrån en diskursanalys uppmärksammade vi olika aspekter av samhället som i annat fall kan tas för givna, som i sin tur annars kan vara svårt att studera i empiriska undersökningar. Då vi utgick från en diskursanalys uppmärksammade vi bland annat en maktstruktur som lätt kan tas för given i samhället. Nämligen att mannen ses som normen och kvinnan som det som avviker.

När vi gick igenom varje bok och letade efter svaren på de fem frågorna vi valt att använda oss av, kan det verka som om vi har gjort en systematisering av innehållet i böckerna istället för en kritisk granskning. Det var dock inte vårt mål med textanalysen, målet var att med hjälp av de fem frågorna få fram så mycket material som möjligt, för att därefter göra en kritisk granskning av materialet vi fått fram i böckerna.

Fördelen med kvalitativ textanalys är att vi med hjälp av den kunde granska bokens innehåll, normer, konflikter och underliggande aspekter. Nackdelen är att vår tolkning av böckernas innehåll, normer, konflikter och underliggande aspekter, möjligtvis inte

överensstämmer med den tolkning som någon annan skulle göra av böckerna om de gjorde på samma sätt.

3.1.2 Urval av bilderböcker

Med hjälp av bibliotekspersonal valdes sju böcker från perioden 1985-1995 och sju från perioden 2004-2013 från tre olika bibliotek, två bibliotek i Göteborg och ett i en kranskommun till Göteborg. Valet av de två perioderna 1985-1995 och 2004-2013 gjordes av oss, då vi ville jämföra två perioder som varade under ungefär lika långa tid. Anledningen till att vi valde att andra perioden inte började direkt efter första, beror på att vi ville undersöka hur förändringen mellan böckerna i perioderna hade sett ut under en längre tid. Vi har noggrant läst och analyserat varje bok med fokus på genus, könsroller och familjekonstellationer. Vår första tanke var att jämföra topplistan över de populäraste böckerna från 2013 mot de populäraste böckerna från 1993. Då vi bara fann en topplista från 2013 (Cdon, 2013 & Bokus, 2013) fick vi ändra vårt ursprungliga upplägg. I samråd med vår handledare kom vi fram till att vi skulle ta bibliotekarier till hjälp för urvalet av böckerna. Vi ville hitta böcker som försökte göra något nytt med genus, könsroller och familjekonstellationer, för att därefter jämföra hur dessa punkter har förändrats i böckerna mellan de två perioderna. Varje bok är nytänkande och utmärker sig inom de tre punkterna vi just nämnt. Samtliga böcker valdes för att de alla på något vis bryter mot samhällets normer i de båda perioderna. Det slutgiltiga urvalet gjordes i samråd med tre olika bibliotekarier och resulterade i sju böcker från perioden 1985-1995 och sju böcker från 2004-2013. Tillsammans med bibliotekspersonalen genomfördes valet av böckerna så att vi skulle kunna presentera ett brett urval med flera olika typer av böcker.

Böcker 1985-1995

Alfons och Milla. (1985) Bergström, Gunilla.
Grodan och kärleken. (1989) Velthuijs, Max.
Else-Marie och småpapporna. (1990). Lindenbaum, Pija.
Näpp! sa Alfons Åberg. (1994). Bergström, Gunilla.
Grodan är rädd. (1994). Velthuijs, Max.
Mina och Kåge. (1995). Höglund, Anna.
Dockvandringen. (1995). Wikander, Eva

Böcker 2004-2013

Fyra hönor och en tupp. (2004). Landström, Lena.
Kenta och barbisarna. (2007). Lindenbaum, Pija.
Mirakel-Rakel Rekordmamma. (2008). Widmark, Martin
När prinsessor vaknar om natten. (2009). Gustavsson, Per.
Jösta och Johan. (2010). Skåhlberg, Anette.
Kivi och den gråtande goraffen. (2012) Lundqvist, Jesper
Prinsen och pojken. (2013). Fearon, Isak.

För att ge ett bättre flyt i texten har vi valt att döpa om perioderna *perioden 1985-1995* och *perioden 2004-2013* till *första* och *andra perioden*.

3.1.3 Bildanalys

Då vi i vår litteraturstudie även analyserar bilderna i böckerna kommer vi även att använda oss av bildanalys som metod. Enligt Paulsson så är de tre utpräglade bildanalysmetoderna: stilanalys, formalanalys och ikonografi/ikonologi (Paulsson, 1943, refererad i Erikson 2009).

Med stilanalys menas att bilden, byggnaden eller skulpturen analyseras utifrån vilken stil den är utförd i. Stil avses i det här fallet som ett framställningssätt som relateras till ett historiskt sammanhang eller en viss tidsepok. Mer vardagligt åsyftar *stil* vanligen till en konstnärs karakteristiska sätt, något som gör det möjligt att identifiera att det är just den konstnären. I en formalanalys fokuserar man på en bilds komposition, färg, material samt materialbehandling. Här spelar hur de olika bildelementen är placerade i förhållande till varandra in för hur bilden uppfattas. Färger, bilder och dess kombinationer har en väsentlig betydelse för hur en bild tolkas. Bildanalysmetoden ikonografi/ikonologi innebär att man ser bilden som en bärare av ett innehåll och med ett budskap (Eriksson, 2009, s. 67). Man börjar med att samla in sitt material exempelvis de bilder som ska studeras för att sedan studera dess egenskaper. Därefter undersöks vad det är som gör att en bild har fått ett särskilt utseende under en viss tidsperiod, för att slutligen undersöka om det rör sig om något unikt eller något vanligt förekommande (Eriksson & Göthlund, 2004, s. 31 -32). Vi har använt oss av den ikonografiska/ikonologiska bildanalysmetoden i analyserna av våra barnböcker, då vi har tolkat bilderna och letat efter dess innehåll och budskap för att få fram material till våra analyser.

Fördelen med den ikonografiska/ikonologiska bildanalysmetoden är att vi kunde se bilderna som bärare av ett innehåll och ett budskap, medan nackdelen är att vår tolkning av bilderna möjligtvis inte stämmer överens med andras tolkningar. Detta kan ha medfört att vi har fått fram resultat som någon annan inte skulle ha fått.

3.2 Intervjuer

Det finns två huvudtyper av respondentundersökningar: *samtalsintervjuer* och *survey eller frågeundersökning*. Vid en frågeundersökning ställer forskaren frågor till svarspersonen där ett antal förvalda svarsalternativ finns att välja mellan till skillnad mot i en samtalsintervju där ett interaktivt samtal mellan forskaren och intervjupersonerna förekommer (Esaiasson m.fl., 2007, s. 258). Samtalsintervjuer passade oss bättre eftersom den typen av intervju gav oss mer möjligheter för samspel och interaktion med intervjupersonen än frågeundersökningen skulle ha gjort (s. 283).

Som underlag för samtalsintervjuerna gjorde vi två intervjuguider, en för bibliotekarierna och en för de lokala lärarutbildarna. Valet av att göra två intervjuguider beror på att vi ville ställa en del frågor som inriktar sig mer på kunskaper som bibliotekarierna respektive de lokala lärarutbildarna har. Hade vi till bibliotekarierna ställt de frågor som vänder sig till de lokala lärarutbildarna, skulle de inte ha kunnat besvara dem och tvärtom, av den anledningen bestämde vi oss för att göra två intervjuguider. En intervjuguide innebär att man strukturerar intervjufrågor som är korta och lätta att förstå efter olika teman. Först ”uppvärmningsfrågor” för att skapa en god stämning, för att sedan gå vidare till de tematiska frågorna där vår undersöknings huvudfrågor ställs med tillhörande följdfrågor för att få fram innehållsrika svar. För att avsluta intervjun med frågan om det är något intervjupersonen vill tillägga samt tacka för deltagandet (Esaiasson m.fl., 2007, s. 298). Innan intervjuerna ägde rum kontaktade vi samtliga intervjupersoner antingen via telefon eller i direktkontakt för att fråga om de kunde ställa upp på en intervju, samt skickade intervjuguiden med frågorna till dem (s. 268). Intervjuguiderna återfinns i bilagorna 2 och 3. I analyserna av intervjuerna har vi valt att transkribera intervjuerna ordagrant trots att det då kan förekomma talspråk i texten (s. 237). Vid samtliga intervjuer använde vi en mobiltelefon för ljudupptagning istället för att anteckna allt som sades, vid transkriberingarna av intervjuerna fick vi då fram all information utan att missa något.

Fördelen med att vi valde en samtalsintervju istället för en frågeundersökning som metod är att vi i samtalet med de personer vi intervjuade kunde få fram mer och utförligare

information än i en frågeundersökning. Nackdelen är att svarspersonerna ibland inte svarade konkret på frågan de fick, utan istället svarade på något annat eller kom in på ett annat spår.

3.2.1 Urval av intervjupersoner

Valet av vilka bibliotekarier vi skulle intervjua kan ses som ett strategiskt urval, då vi blev tipsade om den ena och den andra arbetar på biblioteket där en av oss bor. Intervjuerna ägde rum följande datum: Anna den 15/11- 2013 och Gunilla den 14/11- 2013. De lokala lärarutbildarna valde vi för att de är våra egna handledare, så det valet räknas därför som ett bekvämlighetsurval. Intervjuerna ägde rum följande datum: Maria den 13/11- 2013 och Sara den 18/11- 2013.

3.2.2 Etik

Vi har följt Vetenskapsrådets (2002) fyra allmänna huvudkrav, vilka är *informationskravet*, *samtyckeskravet*, *konfidentialitetskravet* och *nyttjandekravet* och informerat samtliga deltagare om de villkor som gäller för deras deltagande samt upplyst dem om vad deras information kommer att användas till i examinationsarbetet (s. 7). Vi har även fått deras samtycke (s. 9), därtill har deltagarna själv fått välja om och hur länge de vill delta. Om någon av deltagarna skulle välja att avsluta sin medverkan, utsätter vi dem inte för några påtryckningar om att de måste delta (s. 10). Samtliga namn på bibliotekarierna och de lokala lärarutbildarna är fingerade (s.12). De uppgifter som är insamlade för vår undersökning kommer inte att användas eller lånas ut till andra forskare, inte heller i något annat syfte (Vetenskapsrådet, 2002, s. 14).

4. Analys

Vi har valt att dela upp analysen i två delar där vi först analyserar barnböckerna. Sedan följer en analys av intervjuerna med bibliotekarierna och de lokala lärarutbildarna. I samtliga analyser använder vi oss av de olika teorierna om genus, könsroller och heteronormativitet.

4.1 Analys av bilderböckerna

Här nedan följer en redovisning av text och bildanalyserna av böckerna från första (1985-1995) och andra perioden (2004-2013), där vi i varje avsnitt först redogör för hur det såg ut i böckerna från första perioden, därefter andra perioden för att slutligen diskutera periodernas likheter och skillnader.

4.1.1 Budskap i böckerna

Redovisning

I böckerna från första perioden så handlar budskapet i fyra av böckerna om känslor, där *Grodan och kärleken* och *Grodan är rädd*, handlar om att det är en kille som visar sina känslor. Boken *Dockvandringen* handlar om att två modiga flickor övervinner sina rädslor när de ger sig ut i skogen. *Mina och Kåge* handlar om separationsångest och att man har rätt att bli arg och besviken, samt rätten att uttrycka sina känslor. I *Alfons och Milla* handlar budskapet om att killar och tjejer kan leka tillsammans trots att de har olika kön. I samtliga nämnda böcker finns även budskapet att bryta mot könsnormen. Budskapet i *Else-Marie och småpapporna* handlar om att familjer kan se olika ut. I *Näpp sa Alfons* handlar budskapet om att alla barn och föräldrar kan känna igen sig i den situation som utspelar sig och kanske lära sig något av den. Både *Mina och Kåge* och *Alfons och Milla* förmedlar budskapet om jämställdhet och respekt.

I tre av böckerna från andra perioden handlar budskapet om att man ska våga vara sig själv, *Mirakel-Rakel Rekordmamma*, *Prinsen och Pojken* och *Kenta och barbisarna*. Förutom budskapet om att man ska våga vara sig själv har boken *Mirakel-Rakel Rekordmamma* även budskapet att man ska våga följa det man tror på. Budskapet i boken *Prinsen och Pojken* handlar om att visa på hur normal kärleken är oavsett mellan vilka den finns. *Kenta och barbisarna* har även budskapet att killar både kan spela fotboll och leka med dockor. I de tre böckerna *Fyra hönor och en tupp*, *Jösta och Johan* och *Kivi och den gråtande goraffen* handlar budskapet om jämställdhet och respekt. Boken *Fyra hönor och en tupp* behandlar budskapet om att det är viktigt med jämställdhet mellan hönorna och tuppen. I *Jösta och Johan* handlar budskapet om att även samkönade par har samma rätt att skaffa barn och att familjer kan se olika ut. Boken om *Kivi och den gråtande goraffen* har budskapet att man ska respektera och ta hänsyn till varandras olikheter. Två av böckerna har budskap som bryter mot könsnormer, *När Prinsessor vaknar om natten* som har budskapet att prinsessor också kan vara modiga och inte behöver stämma in på den stereotypa könsrollen. Samt *Kenta och barbisarna* där Kenta bryter mot den stereotypa könsrollen när han leker med barbiedockor.

Diskussion

Vi har här nedan valt några exempel som kan lyftas fram på skillnader och likheter mellan de två perioderna beträffande deras budskap. Boken *Else-Marie och småpapporna* från första perioden och boken *Jösta och Johan* från andra perioden har likheter eftersom båda har som budskap att familjer kan se olika ut och ändå vara en familj. I *Else-Marie och småpapporna* består familjen av Else-Marie, hennes mamma och hennes sju småpappor. Detta avviker från

den heterosexuella normen då hon har sju småpappar istället för en stor och kan därför kopplas till teorin om heteronormativitet. Eftersom Ambjörnsson (2004) beskriver heteronormativiteten och den heterosexuella tvåsamheten som en relation mellan en man och en kvinna som även är i ungefär samma ålder (Warner, Rosenberg refererad i Ambjörnsson, s. 15). I *Jösta och Johan* handlar budskapet om att även samkönade par kan skaffa barn och att man kan vara en familj även om inte alla ser likadana ut. Då familjen består av de två giraffpapporna Jösta och Johan och deras krokodildotter Junior, avviker det från den heterosexuella normen om att individer med manliga kroppar förväntas åtrå individer med kvinnliga kroppar som Berg & Wickman skriver om (2010, s.10) eftersom de är ett homosexuellt par. Vi ser även en koppling mellan dessa böckers budskap och det Berg & Wickman (2010) skriver om queerteorin, då de stämmer in på den. De menar att queerteorin beskrivs som ett kritiskt perspektiv där det är möjligt att kritisera den heterosexuella normen och därtill olika slags relationer mellan kön, genus och sexuellt begär som finns (Kulick, 1996, refererad i Berg & Wickman, 2010, s. 12).

I de fem böckerna *Grodan är rädd*, *Grodan och kärleken*, *Mina och Kåge*, *Dockvandringen* och *Alfons och Milla* från första perioden och de två böckerna *När prinsessor vaknar om natten* och *Kenta och barbisarna* från andra perioden har likheter då samtliga har som budskap att utmana könsnormen. I båda böckerna om Grodan vågar han visa sina känslor och vara öppen med dem. Mina vågar visa att hon blir arg och besviken på Kåge när han kommer hem från sin resa. Anna och Ellinor i *Dockvandringen* vågar utmana sina rädslor när de går till skogen. Alfons då han blir arg och ledsen när han inte anses ska leka med sin tjejkompis Milla. Milla då hon bygger koja och är påhittig. Prinsessan eftersom hon är modig, tuff och äventyrlig när hon vågar gå till källartrollet. Kenta eftersom han tycker om att leka med barbiedockor vilket bara tjejer anses göra. Samtliga böckers budskap går att koppla till teorin om könsroller och det Bratt & Lodalen (2007) skriver om den då de beskriver ordet könsroll som en beteckning som sammanfattar de traditionella föreställningarna om skillnader mellan könen vad gäller beteende, värderingar, resurser, normer och makt. Exempel är att vissa kläder, beteenden och sysslor traditionellt har fått en kvinnlig eller manlig stämpel (s. 19).

Boken *Prinsen och Pojken* från andra perioden har budskapet att visa på hur normal kärleken är oavsett mellan vilka den finns. I boken finns den samkönade kärleken mellan de två pojkarna Prinsen och Pojken. I boken *Jösta och Johan* från andra perioden handlar budskapet om att samkönade par kan skaffa barn, då Jösta och Johan som oavsett om de är av samma kön vill bilda en familj. De här budskapen från andra perioden förekommer inte i böckerna från första perioden. Som vi varit inne på tidigare beskriver Ambjörnsson (2004) den heterosexuella tvåsamheten som en relation mellan en man och en kvinna som är i ungefär samma ålder och att det heterosexuella livet som ses det enda eftersträvarvärda och lyckade sättet att leva på (Warner, Rosenberg refererad i Ambjörnsson, s. 15). Båda böckerna *Prinsen och Pojken* och *Jösta och Johan* avviker från den heterosexuella tvåsamheten och vi ser därför en koppling mellan dessa böcker och den heteronormativa teorin. Då de här två böckerna avviker från den heteronormativa teorin ser vi även en koppling med queerteorin som Berg & Wickman (2010) skriver utmanar tanken om att individer med manliga kroppar förväntas åtrå individer med kvinnliga kroppar (s. 10). Där deras homosexuella relationer stämmer in istället för att avvika från queerteorin. Eftersom det bland de båda böckerna *Jösta och Johan* och *Prinsen och Pojken* från andra perioden finns samkönad kärlek, ser vi det som ett bevis på att författarna idag mer tänker ur ett queerteoretiskt perspektiv än tidigare då det inte förekommer bland böckerna från den första perioden.

Det vi vill lyfta fram i denna del av analysen som utmärker sig i jämförelsen av de båda perioderna, är att det i respektive period förekommer en bok där budskapet är att familjer kan se olika ut och ändå vara en familj. I första perioden förekommer det fem böcker där budskapet är att utmana könsnormen medan det i andra perioden endast förekommer i två av

böckerna. Det förekommer två böcker från andra perioden med budskap som inte finns i någon bok från första perioden. Dessa två budskap är: att visa på hur normal kärlek är oavsett mellan vilka den finns och att samkönade par kan skaffa barn. Samtliga böcker från första perioden har ingen koppling till queerteorin medan den i andra perioden kan kopplas till två av böckerna.

4.1.2 Normer om femininitet och heteronormativitet

Redovisning

I två av böckerna från första perioden så utmanas normen om den traditionella kärnfamiljen - mamma - pappa - barn - dessa böcker är *Näpp! sa Alfons och Else-Marie och småpapporna*. Båda böckerna *Grodan och kärleken* och *Grodan är rädd* utmanar normen om det hegemoniska maskulinitetsidealet. Den normativa femininiteten utmanas i böckerna *Mina och Kåge* och *Dockvandringen*. I *Alfons och Milla* utmanas både normen om det hegemoniska maskulinitetsidealet och den normativa femininiteten.

I två av böckerna från andra perioden utmanas den heteronormativa normen, *Prinsen och pojken* och *Jösta och Johan*. I de två böckerna *När prinsessor vaknar om natten* och *Mirakel-Rakel Rekordmamma* utmanas den normativa femininiteten. Det tre böckerna *Kenta och barbisarna*, *Prinsen och Pojken* och *Jösta och Johan* utmanar det hegemoniska maskulinitetsidealet. I de två böckerna *Kivi och den gråtande goraffen* och *Fyra hönor och en tupp* utmanas både normen om det hegemoniska maskulinitetsidealet och den normativa femininiteten. Tre av böckerna utmanar normen om den traditionella kärnfamiljen - mamma - pappa - barn - och att familjer kan se olika ut och ändå vara en familj, *Mirakel-Rakel Rekordmamma*, *Jösta och Johan* och *Kivi och den gråtande goraffen*.

Diskussion

Vi har här nedan valt att lyfta fram några exempel på skillnader och likheter mellan de två perioderna angående normer om femininitet och heteronormativitet. I de fem böckerna *Grodan och kärleken*, *Grodan är rädd*, *Mina och Kåge*, *Dockvandringen* och *Alfons och Milla* från första perioden och i de samtliga sju böckerna från andra perioden har likheter då de utmanar normen om könsroller. I båda böckerna om Grodan är han känslös och vågar visa känslor, Mina eftersom hon inte kan kontrollera sin ilska, samt att hon reser iväg själv utan Kåge. Anna och Ellinor är modiga och trotsar sina rädslor. Alfons blir känslös och ledsen då det anses att han inte bör leka med tjejer, Milla eftersom hon gillar att bygga kojor och uppfinna saker. Prinsessan är modig och orädd och Rakel ger ut order och leder sina barn på ett militäriskt sätt. Hönorna då de är handlingskraftiga, skäller på tuppen samt ser en lösning på problemet och Kenta eftersom han gillar att leka med barbiedockor, är avvaktande och lugnare än hans övriga killkompisar. Prinsen och Pojken då de båda är längtansfulla och känsliga och Jösta och Johan då de har mjuka personligheter, är omsorgsfulla och omhändertagande. Kivi och hela hans släkt gestaltas som både manliga och kvinnliga. Då samtliga personers beteende avviker från normen om de traditionella könsrollerna ser vi en koppling mellan dem och det Gemzö (2005) skriver om de föreställningar som finns i samhället angående hur kvinnor och mäns egenskaper och karaktärer ser ut. Där kvinnor ses som omvårdande, mjuka, relationsinriktade och känslösa medan män ses som självständiga med förmågan att fatta snabba beslut samt att de är målmedvetna (s. 82). Här ser vi också en förbindelse mellan alla de beteenden vi just nämnt och teorin om genus, då uppfattningarna om vad som anses vara manliga och kvinnliga uppträdanden enligt Gothlin är något som skapas i samhället och av samhället (s. 4).

Den samkönade kärleken mellan Prinsen och Pojken och mellan de två giraffpapporna Jösta och Johan i böckerna från andra perioden utmanar teorin om heteronormativiteten och den

heterosexuella tvåsamheten som vi varit inne på tidigare som enligt Ambjörnsson (2004) anses vara en relation mellan en man och en kvinna och inte mellan ett par av samma kön (Warner, Rosenberg, 1997, refererad i Ambjörnsson, s. 15).

I de två böckerna *Else-Marie och småpapporna* och *Näpp! sa Alfons*, från första perioden och de fyra böckerna *Mirakel-Rakel Rekordmamma*, *Kenta och barbisarna*, *Jösta och Johan* och *Kivi och den gråtande goraffen* från andra utmanas normen om den traditionella kärnfamiljen mamma-pappa-barn. Else-Maries mamma lever med sju småpappor istället för en stor pappa, Alfons och Kentas pappor är ensamstående föräldrar liksom Rakel som även hon är ensamstående med sina 69 barn. Jösta och Johan är ett homosexuellt par och inte ett heterosexuellt par. Kivi bor med hela sin släkt och inte med bara en mamma och en pappa.

Då samtliga böcker utmanar den heterosexuella tvåsamheten ser vi här en koppling till det Butler (2006) skriver om teorin om heteronormativitet och den heterosexuella tvåsamheten då den enligt henne är ett antagande om att alla är eller borde vara heterosexuella och leva i heterosexuell tvåsamhet (s. 12).

Vi vill i denna del av analysen poängtera att det förekommer fler böcker i andra perioden än i första som utmanar den heteronormativa normen, fem i andra och två i första perioden. I samtliga sju böcker från andra perioden utmanas normen om könsroller medan den endast utmanas i fem av böckerna från första perioden.

4.1.3 Huvudpersoner och bipersoner

Redovisning

Här följer en beskrivning av huvudpersoner och bipersoner i böckerna från första perioden. I böckerna om Grodan är Grodan huvudperson och bipersoner är Haren, Grisen och Ankan. I *Alfons och Milla* är Alfons och Milla huvudpersoner och bipersoner är Viktor och pojkarna på skolan. Huvudpersonen i *Näpp! sa Alfons* är Alfons och bipersoner är Alfons pappa och katten Pussel. I boken om *Else-Marie och småpapporna* är Else-Marie huvudperson och bipersonerna är mamman, de sju småpapporna, Gudrun, Johanna, Ruben, Skorpan, Micke och Siv. Anna och Ellinor är huvudpersoner i *Dockvandringen* och bipersoner är Jens och hans killkompisar och Annas mamma. I boken *Mina och Kåge* är båda huvudpersoner och det finns inga bipersoner med.

Här följer en beskrivning av huvudpersoner och bipersoner som förekommer i böckerna från andra perioden. Huvudpersoner i boken *Fyra hönor och en tupp* är hönorna Beige, Brun, Blond och Röd och tuppen. Bipersoner är tre kycklingar, tuppens två tuppkompisar, kursledaren och de fyra hönorna som kommer på besök. I boken *När prinsessor vaknar om natten* är prinsessan huvudperson och bipersoner är, spindeln, vaktmästaren, skelettet, grodan, källartrollet. I boken *Mirakel-Rakel Rekordmammans* är Rakel huvudperson och bipersoner är Rakels 69 barn, Mats, Sara, Retlige Roland och hans två busar, betjänten, barnmorskan, lastbilschauffören, mannen i djuraffären, farbror gubben, godismannen, rånarna, doktorn och scoutledaren. Prinsen och Pojken är huvudpersoner i boken *Prinsen och Pojken* och bipersoner är kungen, drottningen, skogens väktare, guldfisken, monstergripen och riddaren. Kenta är huvudpersonen i *Kenta och barbisarna* och bipersoner är Kentas pappa, fröken på dagis, de tre killkompisarna Nils, Åke och Anton samt tjejerna han gärna vill leka med Gittan, Agnes och Mira. I boken *Jösta och Johan* är huvudpersonerna Jösta och Johan och bipersoner är babykrokodil, lejonunge, lejonpappa, struts och krokodilen Junior som blir deras barn. Boken *Kivi och den gråtande goraffen* har Kivi som huvudperson och bipersoner är mappor, pammor, storebröstrar, marfor, parvelpysor morbroster Jin, typ i overall och djurparkskeps och goraffen Ping.

Diskussion

Här nedan har vi valt några exempel som kan lyftas fram på skillnader och likheter mellan de två perioderna gällande huvudpersoner och bipersoner. I första perioden förekommer det ingen bok där varken huvudpersonerna eller bipersonerna är könsneutrala medan de i den andra perioden finns i *Kivi och den gråtande goraffen* där både huvudpersonen och bipersonerna framställs som könsneutrala. Här ser vi en koppling till det Bratt & Lodalen (2007) skriver om teorin könsroller där de beskrivs som föreställningar om skillnader mellan könen. Exempel är att vissa kläder, beteenden och sysslor traditionellt har fått en manlig och kvinnlig stämpel (s. 19). Personerna i boken om Kivi har både manliga och kvinnliga könsroller då alla personer både ser manliga och kvinnliga ut till utseende, har både manliga och kvinnliga beteenden och benämns med det könsneutrala begreppet hen. Även i böckerna *Mirakel-Rakel Rekordmamma*, *Jösta och Johan*, *Prinsen och Pojken*, *Fyra hönor och en tupp* och *När prinsessor vaknar om natten* från andra perioden förekommer det bipersoner som är könsneutrala, däremot saknas det helt i böckerna från första perioden. Att det finns så många fler böcker där både huvudpersoner och bipersoner har oklar könstillhörighet i den andra perioden tolkar vi som att författarna vill utmana heteronormativiteten. Detta kan i sin tur sammanbindas med Berg & Wickman (2010) då de skriver att queerteorin utmanar tanken om att individer som har en kvinnlig kropp måste uppvisa ett feminint genus och individer med manliga kroppar måste uppvisa ett maskulint genus. Samt att de manliga och kvinnliga individerna ska åtra varandra och inte någon individ av samma kön (s. 10).

Jämför man hur många böcker det finns med en manlig huvudperson, respektive kvinnlig huvudperson i böckerna från de båda perioderna samt de böcker där det är både en manlig och en kvinnlig huvudperson ser det ut på följande sätt: I första perioden har de tre böckerna *Grodan och kärleken*, *Grodan är rädd* och *Näpp! sa Alfons* en manlig huvudperson, och endast de två böckerna *Dockvandringen* och *Else-Marie* som har en kvinnlig huvudperson. De två övriga böckerna *Mina och Kåge* och *Alfons och Milla* har både en manlig och en kvinnlig huvudperson. I andra perioden har de tre böckerna *Kenta och barbisarna*, *Jösta och Johan* och *Prinsen och Pojken* en manlig huvudperson, medan det i de två böckerna *Mirakel-Rakel Rekordmamma* och *När prinsessor vaknar om natten* är en kvinnlig huvudperson. I boken *Fyra hönor och en tupp* förekommer det både manliga och kvinnliga huvudpersoner. Slår man ihop de båda perioderna får man följande resultat: Sex böcker med manliga huvudpersoner, fyra böcker med en kvinnlig huvudperson och tre böcker där det både är en manlig och kvinnlig huvudperson. Här ser vi att antalet böcker med manlig huvudperson är större än böcker med kvinnlig huvudperson vilket kan sättas i förbindelse med teorin om könsroller där Gemzö (2005) skriver att mannen ses som normen medan kvinnan ses som det som avviker från normen (s. 83-84). Om samma jämförelse görs fast med bipersoner istället så ser det ut så här: tre böcker med bara manliga bipersoner och ingen bok med bara kvinnliga biroller, samt tio böcker med både manliga och kvinnliga biroller. Något som också går att koppla till det vi precis skrev om det Gemzö skriver om könsroller.

Det vi vill lyfta fram när vi jämför perioderna i den här analysen är att det i första perioden inte finns en enda bok som har en könsneutral huvudperson medan det från andra perioden förekommer i en av böckerna där huvudpersonen är könsneutral. Antalet böcker med manliga huvudpersoner är större än böcker med kvinnliga huvudpersoner i båda perioderna.

4.1.4 Gestaltningar i text och bild

Redovisning

I följande stycke kommer vi att redovisa hur huvudpersonernas och bipersonernas könsroller gestaltas i text och bild i böckerna från första perioden. I böckerna *Näpp! sa Alfons* och *Mina*

och *Kåge* gestaltas de manliga huvudpersonerna med manliga könsroller. I tre av böckerna gestaltas de manliga huvudpersonerna i både kvinnliga och manliga könsroller, *Grodan är rädd*, *Grodan och kärleken* och *Alfons och Milla*. I sex av böckerna gestaltas de manliga bipersonerna i manliga könsroller, *Näpp sa Alfons* där Alfons pappa gestaltas som manlig, *Alfons och Milla* där pojkarna på skolan och Viktor är manliga. I *Grodan och kärleken* är Haren och Grisen manliga och i *Grodan är rädd* är bara Grisen manlig. I *Else-Marie och småpapporna* är Papporna, Micke, Ruben och Skorpan manliga och i *Dockvandringen* är Jens och hans killkompisar manliga. I boken *Grodan är rädd* gestaltas den manliga bipersonen Haren både i manlig och kvinnlig könsroll. Det förekommer inga kvinnliga huvudpersoner med kvinnliga könsroller i samtliga böcker. I fyra av böckerna gestaltas de kvinnliga huvudpersonerna i både kvinnliga och manliga könsroller, *Mina och Kåge*, *Dockvandringen*, *Else-Marie* och *Alfons och Milla*. I *Dockvandringen*, *Grodan och kärleken* och *Else-Marie och småpapporna* framställs de kvinnliga bipersonerna med kvinnliga könsroller. I boken *Grodan är rädd* gestaltas den kvinnliga bipersonen som är Ankan i både kvinnlig och manlig könsroll.

I detta stycke som följer kommer vi att presentera hur huvudpersonernas och bipersonernas könsroller gestaltas i text och bild i böckerna från andra perioden. I en av böckerna gestaltas den manliga huvudpersonerna manlig könsroll, *Fyra hönor och en tupp* då det är Tuppen. Tre av böckerna har manliga huvudpersonerna som gestaltas i både manliga och kvinnliga könsroller, *Kenta och barbisarna*, *Prinsen och Pojken*, *Jösta och Johan* där det är Kenta, Prinsen, Pojken och Jösta och Johan. I fem av böckerna gestaltas de manliga bipersonerna med manlig könsroll, *Kenta och barbisarna*, Kentas pappa och killkompisarna. *Prinsen och Pojken*, Kungen. *Mirakel-Rakel Rekordmamma*, Retlige Roland och hans busar, Mats, betjänten, lastbilschauffören, mannen i djuraffären, farbror gubben, doktorn och scoutledaren. *När prinsessor vaknar om natten*, källartrollet. och *Fyra hönor och en tupp*, Tuppens kompisar. Två böcker har manliga bipersoner som gestaltas med både manliga och kvinnliga könsroller, *Mirakel-Rakel Rekordmamma*, Barnmorskan, Godismannen och Rånarna och *När prinsessor vaknar om natten*, Vaktmästaren. Samtliga böcker saknar kvinnliga huvudpersoner med kvinnliga könsroller. I tre av böckerna gestaltas de kvinnliga huvudpersonerna med både manliga och kvinnliga könsroller, *När prinsessor vaknar om natten* Prinsessan och *Fyra hönor och en tupp*, Hönorna och *Mirakel-Rakel Rekordmamma*, Rakel. Fyra av böckerna har kvinnliga bipersonerna som gestaltas med kvinnliga könsroller, *Kenta och barbisarna*, Gittan, Agnes, Mira och fröken, *Prinsen och Pojken*, drottningen. *Mirakel-Rakel Rekordmamma*, Sara och *Fyra hönor och en tupp*, hönorna som kommer på besök och kursledaren. I boken *Prinsen och Pojken* gestaltas den kvinnliga bipersonen, Riddaren, med både kvinnlig och manlig könsroll. Alla personer i boken om *Kivi och den gråtande goraffen* gestaltas med både manliga och kvinnliga könsroller och benämns med det könsneutrala begreppet hen. Bipersoner som gestaltas som könsneutrala förekommer i sex av böckerna, *Fyra hönor och en tupp*, kycklingarna, *Prinsen och Pojken*, skogens väktare, monstergripen och guldfisken. *Mirakel-Rakel Rekordmamma*, barnmorskan *När prinsessor vaknar om natten*, *Kivi och den gråtande goraffen* och *Jösta och Johan*.

Diskussion

I texten nedan har vi valt några exempel som kan lyftas fram på skillnader och likheter mellan de två perioderna angående hur gestaltningar är i text och bild. I de två böckerna *Mina och Kåge*, *Näpp! sa Alfons* från första perioden och *Fyra hönor och en tupp* från andra perioden gestaltas de manliga huvudpersonerna med manliga könsroller. Kåge gestaltas i text och bild som manligt då han har manliga kläder såsom byxor, röd fluga, en manlig kavajjacka, röker pipa och är längre än Mina och det ses som självklart att Kåge ska åka och att Mina ska stanna hemma. Alfons för att han bildligt gestaltas med typiska killkläder, kort hår och leker

med leksaksbilar. Bildligt gestaltas Tuppen som svart, blå och grå med blåa lite längre stjärtfjädrar, han har röd tuppkam och gul näbb. Därtill är han en ensamvarg som gillar att räkna, mäta med sina verktyg och planera sitt projekt i lugn och ro. När han känner sig hotad av hönorna skriker och gapar han kompromisslöst. Hur dessa manliga huvudpersoner gestaltas anser vi går att koppla till teorin om könsroller och det vi redan nämnt att Gemzö (2005) skriver om vilka egenskaper och karaktärer som anses vara kvinnligt respektive manligt (s. 82).

I de tre böckerna *Alfons och Milla*, *Grodan är rädd*, *Grodan och kärleken* från första perioden och de tre böckerna *Jösta och Johan*, *Prinsen och Pojken* och *Kenta och barbisarna* från andra gestaltas de manliga huvudpersonerna både som manliga och kvinnliga. Alfons gestaltas bildligt som manlig då han har kortklippt hår, är klädd i en brun kofta, bruna shorts med lagat knä och ett par ljusbruna skor samt är väldigt aktiv och gillar att klättra i träd och leka i kojan. Han ses som mer feminin då han blir väldigt ledsen när han och Milla slutar leka. I *Grodan är rädd* framställs Grodan som feminin då han är väldigt mjuk och känslös och inte tycks vara rädd för att visa sina känslor för sina övriga vänner, samt manlig då han på bilderna har manliga kläder såsom ett par rödvitrandiga shorts. I *Grodan och kärleken* framställs han som feminin då det i bilderna framgår att han är känslös och vågar visa sina känslor när han plockar blommor och ritar en teckning. Hans är maskulin då han vill visa sin kärlek till Ankan genom att hoppa världsrekord i höjdhopp och när han till slut tar mod till sig och bekänner sin kärlek till Ankan.

Jösta och Johan ses som manliga då de bildligt gestaltas som långa, ser manliga ut och är av manligt kön, samt feminina då de framställs som mjuka, känslösa och omsorgsfulla. Prinsen ses som manlig med sina kläder såsom skjorta, kavaj och krona istället för tiara, men mer feminin när han är sorgsen, känslös, längtande och fundersam. Pojken framställs som manlig då han är modig och äventyrlig och då han har manliga kläder som mörkbruna shorts med många olika praktiska fickor. Mer feminin när han är sorgsen, känslös, längtande och fundersam. Kentas manliga könsroll gestaltas genom hans typiska killkläder och hans intresse för att spela fotboll. Medan hans kvinnliga sida visas genom att han är ganska passiv och deltar inte i de andra killkompisarnas vilda lekar. Samt när han ville ta med sig sin barbie till dagis och att han gärna vill leka med sin docka med de andra tjejerna och klä ut sig i fina balklänningar. Här går även de manliga huvudpersonernas beteenden att koppla till teorin om könsroller då de både avviker och stämmer in på de egenskaper Gemzö (2005) skriver att män anses ska ha, och som vi har nämnt ovan (s. 82).

I samtliga böcker från båda perioderna saknas kvinnliga huvudpersoner med kvinnlig könsroll. Något som skulle kunna sättas samman med teorin om könsroller och det Gemzö (2005) skriver om att mannen ofta ses som normen och kvinnan som det som avviker från normen (s. 83- 84), eftersom det i böckerna inte förekommer några kvinnliga huvudpersoner med kvinnliga könsroller. I de fyra böckerna *Alfons och Milla*, *Else-Marie och småpapporna*, *Dockvandringen*, *Mina och Kåge* från första perioden och de tre böckerna *Fyra hönor och en tupp*, *Mirakel-Rakel Rekordmamma* och *När prinsessor vaknar om natten* från andra har en kvinnlig huvudperson som gestaltas som både kvinnlig och manlig. Milla gestaltas som manlig eftersom hon är väldigt aktiv, rolig och påhittig, hon bygger nya grejer till kojan hela tiden och kvinnlig då hon har rött långt hår, har rosa klänning, tröja, strumpbyxor, orangea skor och ett hjärthalsband som hänger runt halsen. Else-Marie är kvinnlig eftersom hon ser ut som en tjej med brunt halvlångt hår och i boken ser man att i hennes rum har hon en hästplansch på väggen och en häst på nattduksbordet. Hon har även gosedjur i sängen, en docka på en hylla och en solhatt på väggen. Manlig då hon klär sig i könsneutrala kläder och läser fantomen och 91:an.

Anna är mer feminin då hon har långa svarta flätor och en svartvit mössa med röda prickar på och ser ut som en tjej till utseendet, samt när hon är väldigt rädd och då hon pratar med ynkelig röst och går lite efter kompisen Ellinor. Mer maskulin när hon har ganska

könsneutrala kläder på sig då hon går klädd i ett par blåa byxor, blåa stövlar, brun jacka och Anna är väldigt nyfiken på skelettet och vill få kompisen Ellinor att gå med och kolla på skelettet i skogen. När de väl ser skelettet är de Anna som tar initiativet till att gå fram och kolla på skelettet. Ellinor ses som mer feminin då hon har lila kjol, vita strumpbyxor, lila stövlar, orange jacka och en orange basker, blont långt hår och när de väl hittar skelettet visar hon att hon blir väldigt rädd och vill gå hem. Manlig eftersom hon är den som först intar den modiga rollen när flickorna är ute i skogen. Mina ses som kvinnlig eftersom hon har en klänning, får en klänning i present av Kåge när han kommer hem och får som uppgift att vattna blommorna, städa och diska medan Kåge är borta. Hon får stanna hemma och ta hand om hemmet medan han åker och bakar bland annat sockerkaka. Då hon tappar behärskningen och blir arg över att Kåge åkte utan henne, och när hon viker pappersflygplan när han kommer hem ses det som mer manligt.

Hönorna gestaltas som kvinnliga då de till en början är väldigt försynta och försiktiga och anpassar sig efter det tuppen bestämmer och är honom underlägsna, samt att alla har former som en höna ska ha. Manliga eftersom de efter kursen är mer handlingskraftiga och tar tag i och matproblemet och löser det själva. De vågar både säga ifrån och ta mer plats än tidigare. Hönorna har varsin färg: röd, blond, brun och beige med olika nyanser av rosa på benen och de är ungefär lika stora allihop. Rakel gestaltas bildligt som kvinnlig då hon har svart kort page med en liten rödvitprickig hårklämma och en svartvitrandig tröja och blåa byxor och manlig då hon gestaltas som modig, äventyrlig, fantasifull och bestämd. Prinsessan gestaltas i bilderna som kvinnlig då hon har en blond pagefrisyr och en rosa klänning med skärp, lila stövlar och guldkrona och då hon framställs som givmild mot de som hon möter. Hon framställs manlig då hon har en blå mantel och ett svärd, är modig och orädd. De kvinnliga huvudpersonernas beteenden att koppla till teorin om könsroller då de både avviker och stämmer in på de egenskaper Gemzöe (2005) skriver att kvinnor anses ha som är omvårdande, mjuka, relationsinriktade och känslösa (s. 82).

I den fem böckerna *Mirakel-Rakel Rekordmamma*, *När prinsessor vaknar om natten*, *Prinsen och Pojken*, *Kivi och den gråtande goraffen* och *Jösta och Johan* som alla kommer från den andra perioden är bipersonerna könsneutrala. Barnmorskan benämns varken som man eller kvinna och Rakels 69 barn har manliga och kvinnliga namn men gestaltas som könsneutrala. Spindeln, skelettet och grodan benämns inte de heller med något kön och gestaltas som könsneutrala. Skogens väktare, guldfisken och monstergripen ges inte heller något kön men möjligen så skulle monstergripen kunna ses som mer manlig eftersom den är stor, otäck och skrämmande. Alla personer gestaltas som könsneutrala i *Kivi och den gråtande goraffen* eftersom de som nämnt tidigare gestaltas som både manliga och kvinnliga kroppsligt samt att de ser både manliga och kvinnliga ut på kläder och frisyrier. Krokodilungen, lejonungen och strutsen ser könsneutrala ut och benämns inte med något kön. De ovan nämnda böckerna kan sättas ihop med teorin om könsroller där Gemzöe (2005) skriver att kvinnligt alltid måste förstås i relation till manligt (s. 83- 84) då samtliga bipersoners egenskaper avviker eftersom de är både manliga och kvinnliga. Eftersom bipersonerna är både könsneutrala och avviker då de är både manliga och kvinnliga anser vi att det även kan sammanbindas med det Berg & Wickman (2010) skriver om queerteorin. Enligt dem utmanar teorin tanken om att individer som har en kvinnlig kropp måste uppvisa ett feminint genus och individer med manliga kroppar måste uppvisa ett maskulint genus (s. 10). Som vi tidigare nämnt anser vi att anledningen till att det finns så många fler böcker där både huvudpersoner och bipersoner har oklar könstillhörighet i den andra perioden är att författarna vill utmana heteronormativiteten.

I den här delen av analysen anser vi att det mest utmärkande är att det i samtliga böcker från båda perioder saknas kvinnliga huvudpersoner med kvinnlig könsroll. Att det i fem böcker från andra perioden förekommer bipersoner som är könsneutrala medan det inte finns i

några böcker från första perioden. Vi ser även att bilderna i böckerna förstärker det som står i texten, samt att bilderna är av vikt för hur barnen tolkar innehållet.

4.1.5 Familjekonstellationer

Redovisning

I detta stycke som följer redogör vi för hur familjekonstellationerna ser ut i böckerna från första perioden. I två av böckerna är föräldern ensamstående med barnet, *Näpp! sa Alfons*, *Alfons och han pappa och Dockvandringen*, Anna och hennes mamma. I boken *Else-Marie och småpapporna* bor Else-Marie tillsammans med sin mamma och sju småpappor. I två av böckerna är det par som bor ihop, *Grodan och kärleken* och *Mina och Kåge*. Samt att det i de två övriga böckerna, *Alfons och Milla* och *Grodan är rädd*, handlar om kompisar som inte utgör någon familjekonstellation. Boken *Else-Marie och småpapporna* framställer en annan familjekonstellation än den normerande som är mamma-pappa-barn. I boken *Grodan och kärleken* blir Grodan och Ankan ett par i slutet av boken.

I följande stycke redovisas hur familjekonstellationerna ser ut i böckerna från andra perioden. I två av böckerna är föräldrarna ensamstående, *Kenta och barbisarna* och *Mirakel-Rakel Rekordmamma*. Boken *Jösta och Johan* har föräldrarna som är av samma kön. I en bok finns den traditionella familjekonstellationen mamma-pappa-barn, *Prinsen och Pojken*. I boken *När prinsessor vaknar om natten* bor prinsessan med sin hund och i boken *Fyra hönor och en tupp* lever de fyra hönorna Beige, Brun, Blond och Röd tillsammans med Tuppen i hönsgården. I *Kivi och den gråtande goraffen* lever Kivi med hela sin släkt. I boken *Jösta och Johan* så framställs en annan familjekonstellation än den normerande som är mamma-pappa-barn. *Kenta och barbisarna*, *Mirakel-Rakel Rekordmamma* och. I boken *Prinsen och Pojken* blir Prinsen och Pojken ett par i slutet.

Diskussion

Här nedan har vi valt ut några exempel som kan lyftas fram på skillnader och likheter mellan de två perioderna beträffande familjekonstellationer. I de två böckerna *Näpp! sa Alfons*, *Dockvandringen* från första perioden och de två böckerna *Kenta och barbisarna* och *Mirakel-Rakel Rekordmamma* från andra perioden är föräldern ensamstående med barnen. Alfons och Kenta bor med sina pappor, Anna bor med sin mamma och Rakel är ensamstående med sina 69 barn. Här ser vi en koppling till den heteronormativa teorin och det Ambjörnsson (2004) skriver om den heterosexuella tvåsamheten där hon förklarar den som en relation mellan en man och en kvinna som även är i ungefär samma ålder (Warner, Rosenberg refererad i Ambjörnsson, s. 15). Dessa familjer avviker då de inte består av både en pappa och en mamma. De tre böckerna *Else-Marie och småpapporna*, *Jösta och Johan* och *Kivi och den gråtande goraffen* har familjekonstellationer som skiljer sig från den normerande som är mamma-pappa-barn. Else-Maries mamma bor med sju småpappor istället för det normerande en stor pappa och *Jösta och Johan* är ett homosexuellt par istället för ett heterosexuellt par som har adoptivdottern Junior ihop.

Kivi bor med hela sin släkt och inte bara med sin mamma och sin pappa. Då dessa familjekonstellationer avviker från den heterosexuella tvåsamheten går det även här att koppla till det vi just nämnt om det Ambjörnsson skriver om den heterosexuella tvåsamheten (Warner, Rosenberg refererad i Ambjörnsson, s. 15). Boken om *Jösta och Johan* går också att länkas samman med queerteorin som enligt Berg & Wickman (2010) utmanar tanken om att individer med manliga kroppar förväntas åtrå individer med kvinnliga kroppar (s. 10). Deras homosexuella relation stämmer in istället för att avvika på queerteorin då de är ett homosexuellt och inte ett heterosexuellt par. Vi ser här att en utveckling har skett mellan böckerna *Else-Marie och småpapporna* från första perioden och *Jösta och Johan* från andra. Trots att författaren i *Else-Marie och småpapporna* försöker göra något nytt och annorlunda

med familjekonstellationen är det fortfarande i formen av den normerande familjekonstellationen mamma-pappa-barn. Medan författaren i boken *Jösta och Johan* helt bryter mot den normerande familjekonstellationen mamma-pappa-barn då den istället är i formen pappa-pappa-barn.

I tre böcker förekommer det heterosexuella paren Mina och Kåge, Grodan och Ankan och kungen och drottningen som lever i tvåsamhet. Något som kan sättas i förbindelse med den heteronormativa teorin och det vi tidigare nämnt att Ambjörnsson (2004) skriver om den heteronormativa tvåsamheten (Warner, Rosenberg refererad i Ambjörnsson, s. 15). Prinsen och Pojken är även de ett par men då de är ett homosexuellt par avviker det istället för att stämma in på den heteronormativa tvåsamheten. De stämmer därför bättre in på queerteorin som utmanar tanken om att individer som har en kvinnlig kropp måste åtrå individer med manliga kroppar och vise versa (Berg & Wickman, 2010, s 10).

I den sista delen av analyserna av barnböckerna vill vi framhäva den stora förändring som skett mellan en bok i första perioden och en bok i andra perioden. Författaren till boken från första perioden använder fortfarande formen av den normerande familjekonstellationen mamma-pappa-barn då hon försöker göra någonting nytt med familjekonstellationer. Medan författaren till boken i andra perioden helt bryter den normerande formen och istället har konstellationen pappa-pappa-barn.

4.2 Analys av intervjuerna

Nedan följer en sammanfattande diskussion över vad vi kom fram till i våra analyser av de intervjuer som vi har valt att utföra för att komplettera vår text- och bildanalys. Intervjuerna genomfördes med två bibliotekarierna och två lokala lärarutbildare. Vår förhoppning var att svaren från intervjuerna skulle ge oss en utförligare bild av det vi redan fått fram med hjälp av text- och bildanalysen, och att vi därmed skulle få fram mer information.

4.2.1 Bibliotekarierna

Det som framkommer av intervjuerna är att båda bibliotekarierna anser att det idag är jämfördelat mellan vem som har huvudrollen i böckerna. I dagens barnböcker är det lika mycket pojkar som flickor, medan det förr var mer pojkar än flickor som var huvudperson i barnböckerna. Enligt Anna ”så har det svenska barnboksinstitutet massa bra statistik över huvudpersoner där man kan se att huvudpersoner i barnböcker är jämt flickor och pojkar, vilket det inte var förr”. Enligt Gunilla ”har det blivit en stor förändring efter 2000-talet och att det på 70, 80 och 90-talet var det mycket mera pojkar i alla böcker, bilderböcker, kapitelböcker. Nu har det vänt och nu är det lika mycket pojkar som flickor i böckerna”. Dock påpekar Anna ”Men om man kollar på barnböcker utifrån ett biblioteksperspektiv, det vill säga vilka böcker som står ute i våra hyllor så är det inte samma sak. [...] då skulle vi förmodligen ha fler pojkar som huvudpersoner i barnböcker till exempel”. Här ser vi en koppling till det Gemzö (2005) skriver om könsroller då hon menar att mannen oftast ses som normen och kvinnan som den som avviker från normen (s. 83-84) då det tidigare även såg ut så i barnböckerna.

De båda bibliotekarierna är överens om att det skett en stor förändring bara under de senaste tio åren vad gäller böcker med ett medvetet genustänk och att det i dagens barnböcker tillåts att flickor får ta mer plats och gestaltas som tuffa och modiga. Att skriva om pojkar som tar på sig tjejegenskaper är enligt Anna inte lika vanligt förekommande. Anna säger att ”mjuka, lugna killar som inte brölar runt är inte lika vanligt”. Dessutom är det eniga om att det fanns mer kärnfamiljer i de böcker som kom ut för cirka 20 år sedan och att de var mer stereotypa. Anna framhåller ”Men det var mer kärnfamiljer för 20 år sedan medan det idag finns fler böcker med ensamstående föräldrar och samkönade par”.

Gunilla fastslår att:

Ja det var ju mer stereotypa där pojkarna fick ta större plats och där flickorna kunde läsa om pojkar medan pojkar inte kunde läsa om det handlade om flickor. Pojkarna var vana vid att läsa om pojkar och sa därför att det var flickböcker och att de inte ville läsa dem. Men så är det inte längre, så visst har det hänt mycket och vi har kommit långt även om vi har långt kvar.

Här finns en koppling till teorin om könsroller och det vi tidigare skrev att Gemzö (2005) skriver, eftersom det är kvinnan som avviker medan mannen oftast ses som normen (s. 83-84).

Förändringen i barnböckerna där flickorna får ta mer plats och gestaltas som tuffa och modiga går att koppla till den heteronormativa teorin och det Butler (2006) skriver om den heteronormativa genusordningen som hon beskriver på följande sätt: maskulin = manlig = man eller feminin = kvinnlig = kvinna (s. 12). Eftersom de tuffa och modiga flickornas beteende avviker från den heteronormativa genusordningen då de betar sig mer manligt. Bibliotekarierna poängterar också att det är skillnad på svenska barnböcker och böcker som är översatta då det i de översatta barnböckerna visar upp de mer traditionella könsrollerna med en mamma som är hemma och en pappa som går till jobbet. Något som nästan inte förekommer i de svenska nyutgivna barnböckerna längre. Här finns en koppling till teorin om könsroller och det Bratt & Lodalen (2007) skriver, då de beskriver ordet könsroll som en beteckning som sammanfattar de traditionella föreställningarna om skillnaderna mellan könen vad gäller beteende, värderingar, resurser, normer och makt (s. 19).

Anna framhåller att ”Det som det kanske inte finns så mycket av men som precis har kommit nu är barnböcker där de handlar om homosexuell kärlek mellan barn som *Prinsen och Pojken* som är den första i det slaget. Det är ju helt frånvarande i barnlitteratur”. Eftersom boken handlar om homosexuell kärlek mellan barn går den att sammanbinda med queerteorin då den enligt Berg & Wickman (2010) utmanar tanken om att individer som har en kvinnlig kropp måste uppvisa ett feminint genus. Teorin innebär likaså att individer med manliga kroppar måste uppvisa ett maskulint genus och att de manliga och kvinnliga individerna ska åtra varandra och inte någon individ av samma kön (s. 10).

En anledning till att genus, könsroller och familjekonstellationer har förändrats i barnböckerna de senaste åren beror enligt de två bibliotekarierna på hur det ser ut i samhället idag samt att jämställdhetsfrågan lyfts. Anna säger exempelvis ”Vi pratar ju om det här i samhället och det finns ju politiska mål och vi har en jämställdhetsminister och bara att man har lyft jämställdhetsfrågan på agendan”. Gunilla anser att ”Ja det är det att man kämpar med jämlikhet och det måste bli så för att kvinnor i Sverige förvärvsarbetar så mycket”. Både Anna och Gunilla anser att det mestadels är förskolorna som efterfrågar den här typen av böcker när de svarar på följande sätt: Anna ”Det är mer förskolor än föräldrar som efterfrågar sådana böcker”. Gunilla ”Ja det har fått en väldigt stor ökad, ja jag kan inte säga intresse, utan det är bättre att säga förfrågningar, därför att de jobbar aktivt med detta i förskolan”. Anna belyser också att det även är många samkönade familjer som efterfrågar böcker som handlar om genus, könsroller och familjekonstellationer men att de då är bra på att leta upp böckerna själva. Hon tillägger även ”för att är man två kvinnor till exempel och vill visa sitt barn att det är inte bara vi i hela världen så bekräftar en bok det på ett helt annat sätt”. Eftersom båda framhåller att förskolorna är de som efterfrågar den här typen av böcker mest ser vi en koppling mellan det och att böckerna då används av förskollärare i ett lärandesyfte för att upplysa och lära barnen. Barnbäckers innehåll är därför viktigt för barns lärande som vi var inne på i vår inledning.

Att det har blivit så populärt att skriva om genus, könsroller och familjekonstellationer i barnböcker idag är enligt de två bibliotekarierna en återspegling av samhället.

Anna:

Det hänger ju ihop med hur det ser ut i samhället [...] speciellt nu när det blir vanligare att två män får skaffa barn och att det överhuvudtaget har blivit vanligare att homosexuella skaffar barn och även att man gör insemineringar. Det hänger även ihop med lagar som har ändrats och att det har möjliggjorts för de här människorna att skaffa barn.

Här finns en förbindelse mellan det Anna säger och vår inledning där vi radade upp några lagändringar som har skett under de senaste 20 åren. Gunilla: ”Därför att det är en återspeglning på samhället, och det är det som man kan läsa och skriva och förklara om”. Samt att hon beskriver barnboken som ett bra hjälpmedel att ta till för att man lättare kan stanna upp och fråga samt att man kan prata och diskutera med barnen. Vidare säger hon att:

Tv och alla medier är hela tiden information, du kan aldrig som individ bryta och säga varför utan de är liksom en envägskommunikation. Men när man läser böcker för ett barn då pratar man och diskuterar och det är så stor del av vinsten, det är därför det är så viktigt att prata och läsa högt.

Att det har blivit så populärt att skriva om genus, könsroller och familjekonstellationer i barnböcker idag och att dessa punkter har förändrats i barnböckerna beror enligt de båda bibliotekarierna på att det har blivit mer populärt att prata och skriva om det i samhället. Då genusfrågor blivit mer populärt, och tagit en större plats i samhället har det i sin tur lett till att det har skett en förändring även inom barnlitteraturen. Detta kan som vi ser det sättas i förbindelse med queerteorin då den som vi tidigare har nämnt enligt Berg & Wickman (2010) utmanar tanken om att individer som har en kvinnlig kropp måste uppvisa ett feminint genus och att individer med manliga kroppar måste uppvisa ett maskulint genus. Teorin innebär även att de manliga och kvinnliga individerna ska åtra varandra och inte någon individ av samma kön (s. 10). Eftersom det har skett en förändring borde det enligt oss bero på att allt fler människor i samhället har utmanat sina tankar om hur manliga och kvinnliga individer ska eller inte ska åtra varandra, samt om de kan eller inte kan åtra en individ av samma kön.

Några viktiga punkter som framkommer av intervjuerna med bibliotekarierna är att båda är överens om att det skett en stor förändring bara under de senaste tio åren vad gäller böcker med ett medvetet genustänk. De är båda enade om att det i böckerna som kom ut för cirka 20 år sedan förekommer mer kärnfamiljer -mamma-pappa-barn, samt att det i dagens barnböcker tillåts att flickor får ta mer plats och gestaltas som tuffa och modiga. Att det nu har kommit barnböcker som handlar om homosexuell kärlek mellan barn ses som utmärkande. En anledning till att genus, könsroller och familjekonstellationer har förändrats i barnböckerna de senaste 20 åren och att det har blivit så populärt att skriva om genus, könsroller och familjekonstellationer i barnböcker idag beror enligt de två bibliotekarierna på hur det ser ut i samhället idag. De två bibliotekarierna framhåller även att det övervägande är förskolor som efterfrågar den här typen av böcker.

4.2.2 Lokala lärarutbildarna

Det som framkommer av intervjuerna av de lokala lärarutbildarna är att Sara förklarar att hon tror det har skett en förändring när det gäller genus, könsroller och familjekonstellationer i dagens barnböcker. Men att det inte har skett så stor förändring som hon personligen skulle önska. Vidare säger hon att det beror på vilka böcker man köper. Sara säger att ”[...] Det finns ju böcker som är oerhört stereotypa fortfarande så det gäller ju att vara medveten och att ha kunskap om det här för att kunna välja rätt”. Maria anser att det i dagens barnböcker ofta är en eller två föräldrar eller att det inte förekommer någon förälder alls och att det då bara

handlar om barnet. Böcker där det bara förekommer en pappa är nästan bara i Alfonsböckerna, annars är det ofta en mamma eller en mormor. Vidare säger hon att:

”[...] Och vill man ha nått annat får man nästan söka om man ska ha med två pappor eller två mammor. Då får man liksom leta reda på de böckerna på biblioteket eller någonting. [...] men det är klart att om man skulle behöva en sådan bok så går det ju att få tag på lätt”.

Båda de lokala lärarutbildarna är enade om att det i böckerna som kom ut för cirka 20 år sedan förekommer mer kärnfamiljer i barnböckerna - mamma-pappa-barn. Sara belyser även vikten av att jobba med genus när man till exempel jobbar med böcker:

[...] Hur många killar är det? Hur många gånger säger jag *han* när jag läser en bok? Hur många gånger säger jag *hon*? [...] Hur många gånger säger jag *han* när jag sjunger en sång? Hur många av personerna i sånger är en *han*? Hur många är en *hon*? [...] flickor växer upp med att få höra *han* 90 %, av böcker, av sånger, av ramsor och när vi pratar om såna vi inte vet könet på så säger vi ofta *han*.

Hon menar att pojkar hela tiden får en omedveten bekräftelse medan flickor inte får det och det tror hon påverkar oss mer än vad vi tror. Detta kan kopplas till det Gemzö (2005) skriver och som vi tidigare nämnt om teorin om könsroller, där hon antyder att mannen oftast är den som ses som normen och kvinnan som det som avviker från den (s. 83-84). Att båda lärarna framhåller att det förekommer mer kärnfamilj i de barnböcker som kom ut för cirka 20 år sedan går att koppla samman med Ambjörnsson (2004) och det hon skriver om heteronormativiteten.

Inom teorin om heteronormativitet menar man att tvåsamheten mellan en man och en kvinna som är ungefär i samma ålder det mest eftersträfvansvärda och lyckade sättet att leva på (Warner, Rosenberg citerad i Ambjörnsson, s. 15). I vår inledning nämner vi att familjer idag ser annorlunda ut än på 1990-talet. Vi nämner också några lagändringar som har skett under de senaste 20 åren och att dessa lagändringar troligtvis har påverkat hur vårt samhälle ser ut idag. Att det under 1990-talet var mer vanligt förekommande med familjer som bestod av mamma-pappa-barn tror vi går hand i hand med att samhället förut var mer präglad av den heteronormativa teorin. Något som vi ser avspeglas i de barnböcker som kom ut för cirka 20 år sedan. Sara tror att det är en viss skillnad när det gäller genus, könsroller och familjekonstellationer i dagens barnböcker mot hur det såg ut för cirka 20 år sedan. Sara säger ”Jag kan bara säga vad jag tror och det är att det är en viss skillnad men jag tror inte att det är så mycket skillnad som jag skulle önska”. Hon förklarar vidare att hon tror att beror väldigt mycket på författarens okunskap om genusfrågan och att många inte har det: ”[...] dom (författarna) har väl fått högre krav på sig idag kan jag tänka mig och att det förväntas mer av dom”. Maria anser att det i dagens barnböcker förekommer mer att man en kompis med sin mamma eller pappa: ”Det känns inte som att det är en mamma eller en pappa som bara finns för att laga mat eller hjälpa till med kläder eller såna saker. Det är lite mer den här busiga föräldern eller ja dom är mer kompisar med sina barn eller vad man ska säga i dagens barnböcker”.

Detta anser vi kan länkas samman med teorin om genus och Gothlin (1999) då hon skriver att mäns och kvinnors beteenden, sysslor och det man anser vara manligt eller kvinnligt anses vara något som skapas socialt och kulturellt och inte något som man föds med (s. 4). Här ser vi att vissa av författarna tidigare saknade kunskap om vad genus innebär och hur det skapas och därför gör vi kopplingen till teorin om genus. Då Maria nämner att föräldrarnas förhållningssätt gentemot barnen har ändrats ser vi även här en koppling till genus och det Gothlin säger, då likaså föräldrarnas förhållningssätt kan vara något som skapas

socialt och kulturellt. I det här fallet har förhållningssättet omskapats vartefter samhället har förändrats.

På frågan om vad förändringen kan bero på tror båda de lokala lärarutbildarna att det beror på samhällsklimatet. Sara: ”Samhällsklimatet och vad media uppmärksammar och då känner författarna krav på sig och sedan att de får kritik i tidningar när de inte visar kunskap i det ämnet. Och sedan krav från föräldrar och så kan jag tänka mig”. Maria tycker sig se förändringen i och med den generation som är föräldrar idag, åttiotalisterna. Vidare säger hon:

”[...] och jag tror att man märker det i hela samhället. Det kan vi ju märka skillnad på föräldrar också som vi har här. Att det mer är att man ska vara kompisar med sina barn och de är räddare för att ta konflikter och räddare för att sätta gränser. Ja man ska vara kompis med sina barn och man ska aldrig vara osams och det ska vara så käckt hela tiden”.

Även här kan vi se en sammankoppling mellan de lokala lärarutbildarnas svar och det vi precis nämnde att Gothlin (1999) skriver om gällande teorin om genus då hon menar att det är något som skapas både socialt och kulturellt. Som vi nämnde i vår inledning och som vi tidigare nämnt i texten så har vissa lagändringar skett och vi tror att dessa lagändringar har lett till att fler människor i samhället har utmanat sina tankar om vad som anses vara manliga/kvinnliga beteenden, sysslor et cetera och att det i sin tur har påverkat hur samhället ser ut idag. På frågan om de använt en barnbok till hjälp för att prata med barnen om genus, könsroller och familjekonstellationer svarar Sara att de inte medvetet tagit en bok till hjälp för att sedan diskutera kring. Hon säger att de dock medvetet köpt in barnböcker som behandlar dessa frågor: ”Ja det har vi ju gjort då, med det där bokpaketet (med bokpaketet menar hon ett bokpaket från Olika förlag)”. Maria svarar att de tagit hjälp av barnböcker då de hade det som prioriterat mål för cirka två år sedan: ”Det var ju för att vi hade, det var ju för att kommunen hade bestämt att alla skulle jobba med det i hela området för att det ligger lite i tiden och sådär”. Hon påpekar också att om man har kärnfamiljer i barngruppen så faller det inte lika naturligt att prata om som om man skulle ha familjer i gruppen med två mammor eller två pappor eller familjer med en förälder: ”[...] om det inte finns någon i gruppen som har två mammor så finns det ju ingenting att relatera till heller för andra”. Då Maria hävdar att det inte faller lika naturligt att använda sig av barnböcker som utmanar genus, könsroller och familjekonstellationer om man bara har kärnfamiljer i gruppen kan vi också här se kopplingen till genus och det vi tidigare nämnt att Gothlin (1999) skriver om då hon skriver att genus skapas socialt och kulturellt.

Här vill vi lyfta fram några av de mest framträdande punkterna från intervjuerna med de lokala lärarutbildarna. De två lokala lärarutbildarna är enade om att det i böckerna som kom ut för cirka 20 år sedan förekommer mer kärnfamiljer i barnböckerna, mamma-pappa-barn. En av de lokala lärarutbildarna anser att det i dagens barnböcker är mer vanligt att man är kompis med sin mamma eller pappa. Den andra anser att det inte har skett en så stor förändring som hon personligen skulle önska angående förändringen av genus, könsroller och familjekonstellationer i barnböcker från de två perioderna. Hon uttrycker även att pojkar hela tiden får en omedveten bekräftelse medan flickor inte får det, vilket hon tror påverkar oss mer än vi tror. Båda de lokala lärarutbildarna är överens om att anledningen till att genus, könsroller och familjekonstellationer har förändrats i barnböckerna de senaste 20 åren beror på samhällsklimatet.

5. Slutdiskussion

Syftet med vår studie var att undersöka hur genus, könsroller och familjekonstellationer ser ut i barnböcker från perioderna 1985-1995 och 2004-2013. De böcker som valdes för att genomföra vår undersökning bryter alla på något vis mot samhällets normer i de båda perioderna, och valdes för att de utmärker sig i det avseendet. I diskussionen som följer här nedan kommer vi en och en att besvara och diskutera de fyra frågeställningar vi utgick från i delen syfte och problemformulering, för att slutligen koppla studiens resultat till läraryrket.

I resultatet av vår studie framgår det tydligt att genus, könsroller och familjekonstellationer har förändrats i barnböcker mellan perioderna 1985-1995 och 2004-2013. Till exempel har vi i den första perioden inte kopplat någon bok till teorin om queer, medan vi i första perioden mestadels kopplade böckerna till teorin om könsroller. Det har skett en stor förändring mellan boken *Else-Marie och småpapporna* från första perioden och *Jösta och Johan* från andra. Författaren till *Else-Marie och småpapporna* har fortfarande kvar formen av den normerande familjekonstellationen mamma-pappa-barn, trots sitt försök att göra något nytt och annorlunda med familjekonstellationen. Författaren till boken *Jösta och Johan* bryter i sin tur helt mot den normerande familjekonstellationen eftersom familjen istället består av pappa-pappa-barn. I boken *Kivi och den gråtande goraffen* från andra perioden är samtliga personer könsneutrala medan det inte finns en enda bok i den första perioden som har en könsneutral huvudperson eller biperson. I intervjuerna vi gjorde med bibliotekarierna och de lokala lärarutbildarna anser samtliga att det i barnböckerna som kom ut för cirka 20 år sedan förekommer mer kärnfamiljer - mamma-pappa-barn - än i dagens barnböcker. Detta var även något vi upptäckte när vi gjorde analyserna eftersom det i andra perioden förekommer böcker som handlar om samkönad kärlek men inte i första perioden. De båda bibliotekarierna anser att det idag är jämfördelat mellan vem som har huvudrollen i böckerna, i dagens barnböcker är det lika många flickor som pojkar som har huvudrollen. Därtill är de överens om att det skett en stor förändring bara under de senaste tio åren vad gäller böcker med ett medvetet genustänk, samt att det i dagens barnböcker tillåts att flickor tar mer plats och gestaltas som tuffa och modiga medan det är ovanligare att en pojke gestaltas som mjuk och lugn.

Förändringen som har skett i barnböckerna de senaste 20 åren beror enligt både bibliotekarierna och de lokala lärarutbildarna på de förändringar som har skett i samhället. En av bibliotekarierna är även inne på att det beror på de lagändringar som har skett och som gjort det möjligt för samkönade par att skaffa barn. Vi ser här en koppling till det vi var inne på i vår inledning, då vi redogjorde för några lagändringar som kan ha medfört till förändringen som har skett, samt påverkat hur samhället ser ut idag. Några av de lagändringar som kan ha haft störst påverkan är följande: 1988 infördes en lag om att homosexuella fick bli sambo med varandra (rfsl.se, 2013). År 2002 tillåts homosexuella att prövas som adoptivföräldrar samt att hetslagstiftningen även inkluderar homo- och bisexuella (Seppänen Sterky, 2005, s. 274). För alla som lever tvåsamt är det sedan 2005 tillåtet att inseminera sig, dock inte för den ensamstående (Ambjörnsson, 2006, s. 52). Med tanke på att det i dagens böcker förekommer könsneutrala huvud- och bipersoner och böcker om samkönad kärlek tyder det på att samhällets utveckling även avspeglar och påverkar vad författarna skriver om, då det inte skrevs om dessa saker i böckerna från första perioden. Som vi varit inne på tidigare ser vi detta som att författarna idag vill utmana heteronormativitetens uppfattning om att individer som har en kvinnlig kropp måste uppvisa ett feminint genus, och åtrå individer med manliga kroppar. De manliga kropparna förväntas i sin tur uppvisa ett manligt genus och åtrå individer med kvinnliga kroppar (Berg & Wickman 2010, s. 10).

De två bibliotekarierna framhåller att förskolorna är de som efterfrågar barnböcker som handlar specifikt om genus, könsroller och olika familjekonstellationer, vilket tyder på att förskollärare ser barnbokens potential. En av bibliotekarierna påpekar att det även efterfrågas

av samkönade par, men mest då för att man vill visa sitt barn att det är inte bara vi i hela världen som har en familj som ser ut så här. En bok bekräftar då det på ett helt annat sätt än när man bara pratar om det. Vi tror att förskolans ökade efterfrågan på den här typen av böcker beror på att det har skett en ökning av homosexuella/bisexuella par som skaffar barn tillsammans i vårt samhälle. Som vi tidigare varit inne på i vår diskussion beror ökningen av samkönade par som bildar familj troligtvis på de lagändringar som har skett under de senaste 20 åren, där bland annat homosexuella par tillåts att adoptera (Seppänen Sterky, 2005, s. 274). Ändringarna har i sin tur medfört att förskollärare fått en viktig roll i sin uppgift att förmedla till barnen om vilka familjekonstellationer som finns i samhället, och som eventuellt även finns i deras närmiljöer.

På frågan hur kan barnboken användas som hjälp för att prata med barn om genus, könsroller och familjekonstellationer svarade en av bibliotekarierna att hon ser barnboken som ett bra hjälpmedel. Hon anser att man med en bok lättare kan stanna upp och ställa frågor till barnen, samt prata och diskutera, något som inte är lika lätt att göra vid andra typer av information såsom film och tv, där det då de är en envägskommunikation som inte går att pausa på samma sätt. Som vi nämnde i vår inledning har vi uppmärksammat att pedagoger ofta tar barnböcker till hjälp då de ska lära barnen om de grundläggande normer och värden som finns i vårt samhälle. I de intervjuer vi gjorde med de lokala lärarutbildarna fick vi även det bekräftat, därför kan vi här återkoppla till läroplanscitatet vi skrev om i inledningen:

En viktig uppgift för verksamheten är att grundlägga och förankra de värden som vårt samhällsliv vilar på. Människolivets okränkbarhet, individens frihet och integritet, alla människors lika värde, jämställdhet mellan könen samt solidaritet med svaga och utsatta är värden som förskolan ska hålla levande i arbetet med barnen. (Skolverket, s. 4 2010).

Intresset för temat vi valde att skriva om väcktes då vi var på ett informationsmöte inför examensarbetet, där vi blev informerade om att det exempelvis gjorts arbeten om Astrid Lindgrens barnböcker. Vi valde därefter att undersöka andra examensarbeten som tidigare gjorts om barnböcker, och fann att ingen hade valt att undersöka om hur genus, könsroller och familjekonstellationer har förändrats och utvecklats i barnböcker på det sättet som vi nu har gjort. Efter vår studie ser vi barnböcker som ett bra verktyg att använda sig av då förskollärare ska förmedla barnen kunskaper om de grundläggande normer och värden som det står om i läroplanen. Böcker är bra då de visualiserar en berättelse där man genom bilder överför ett budskap, vilket medför att samtal om genus, könsroller och familjekonstellationer blir mer konkret. Förutom att det blir mer tydligt för barnen sker inläringen på ett mer lekfullt sätt, än om informationen om de grundläggande normer och värden som det står om i läroplanen äger rum under en daglig samling.

Det krävs en medveten pedagog som uppmärksammar barnen på olikheter men samtidigt förklarar att man inte bör lägga in värderingar om vad som är acceptabelt eller inte. Det är viktigt att man är överens i arbetslaget om hur man vill arbeta med temat genus, samt att alla har samma föreställningar och tycker likadant på alla punkter. Arbetet med genus är stort och visar sig på många sätt: hur vi bemöter barn, hur vi samtalar med dem och hur vi benämner saker och ting i vardagen. Resultatet av vår studie ger en bra bild över de förändringar som har skett i barnböcker mellan åren 1985-2013 angående genus, könsroller och familjekonstellationer. Kunskapen från vår studie ser vi som värdefull information för förskollärare, för att få dem att reflektera över hur de använder barnböcker och dess innehåll.

Vi ser utvecklingsmöjligheter med denna studie då det hade varit intressant att intervjua de författare som skriver barnböcker för de förlag som har valt att endast inrikta sig på böcker, som behandlar genus och olika familjekonstellationer. Det intressanta hade varit att få reda på hur de tycker och tänker kring de förändringar som har skett de senaste 20 åren i vårt samhälle angående samma tema som vi har undersökt.

Källmaterial

Intervjuerna med de två bibliotekarierna genomfördes den: 15/11- 2013 och den 14/11- 2013. Intervjuerna med de två lokala lärarutbildarna genomfördes den: 13/11- 2013 och den 18/11- 2013.

Barnböcker

Bergström, Gunilla. (1985) *Alfons och Milla*. Stockholm: Förlag Rabén & Sjögren.

Bergström, Gunilla. (1994). *Näpp! sa Alfons Åberg*. Stockholm: Förlag Rabén & Sjögren.

Fearon, Isak. (2013) *Prinsen och Pojken*. Vombat förlag.

Gustavsson, Per. (2009). *När prinsessor vaknar om natten*. Stockholm: Förlag Natur och kultur.

Höglund, Anna. (1995). *Mina och Kåge*. Stockholm: Alfabeta förlag.

Landström, Lena. (2004). *Fyra hönor och en tupp*. Stockholm: Förlag Rabén & Sjögren.

Lindenbaum, Pija. (1990). *Else-Marie och småpapporna*. Stockholm: Bonniers juniorförlag.

Lindenbaum, Pija. (2007). *Kenta och barbisarna*. Stockholm: Förlag Rabén & Sjögren.

Lundqvist, Jesper. (2012). *Kivi och den gråtande goraffen*. Linköping: Olika förlag.

Skåhlberg, Anette. (2010). *Jösta och Johan*. Malmö: Sagolikt bokförlag.

Velthuijs, Max. (1989). *Grodan och kärleken*. Stockholm: Berghs förlag.

Velthuijs, Max. (1994). *Grodan är rädd*. Stockholm: Förlag En bok för alla.

Widmark, Martin. (2008). *Mirakel-Rakel Rekordmamma*. Stockholm: Bonnier Carlsen förlag.

Wikander, Eva. (1995). *Dockvandringen*. Stockholm: Förlag Rabén & Sjögren.

Referenser

Ambjörnsson, Fanny. (2004). *I en klass för sig. Genus, klass och sexualitet bland gymnasietjejer*. Stockholm: Ordfront förlag.

Ambjörnsson, Fanny. (2006) *Vad är queer*. Stockholm: Förlag Natur & kultur.

Ambjörnsson, Fanny. (2009) *En rosa revolution i vardagen: Om femininitet, queera strategier och motstånd*. Lilja, Mona & Vinthagen, Stellan (2009). *Motstånd*. Malmö: Förlag Liber.

- Bengtsson, Jenny. (2013). *Jag sa att jag älskade han men jag har redan sagt förlåt för det: ålder, genus och sexualitet i skolans tidigare år*. Diss. Linköping: Linköpings universitet, 2013. Linköping.
- Berg, Martin., & Wickman, Jan. (2010). *Queer*. Malmö: Förlag Liber.
- Bokus. (2013). *Topplista - Barnböcker 3-6 år*. Hämtad 2013-11-08, från <http://www.bokus.com/topplistor/barnbocker-3-6-ar>.
- Bratt, Anna-Klara., & Lodalen, Mian. (2007). *Könsbalans så jobbar du jämställt*. Stockholm: Förlag DN.
- Butler, Judith. (2006). *Genus ogjort: kropp, begär och möjlig existens*. Stockholm: Norstedts akademiska förlag.
- Carlson, E., & Carlstedt, C (2010). *Genusperspektiv i barnbibliotekariers arbete [Elektronisk resurs] : vilka attityder har de till genusfrågor i förmedlingsarbetet?*. Borås: Högskolan i Borås/Institutionen Biblioteks- och informationsvetenskap / Bibliotekshögskolan.
- Cdon. (2013). *Topplista barnböcker*. Hämtad 2013-11-08, från <http://cdon.se/böcker/topplistor/barnböcker/>.
- Davies, Bronwyn. (2003). *Hur flickor och pojkar gör kön*. Stockholm: Förlag Liber.
- Department of Comparative Human Development. (2014). Hämtad 2014-01-17, från <https://humdev.sites.uchicago.edu/directory/don-kulick>.
- Dysthe, O. (red.) (2003). *Dialog, samspel och lärande*. Lund: Förlag Studentlitteratur.
- Elmeroth, Elisabeth. (2012). *Normkritiska perspektiv i skolans likabehandlingsarbete*. Lund: Förlag Studentlitteratur.
- Eriksson, Yvonne. (2009). *Bildens tysta budskap -Interaktion mellan bild och text*. Stockholm: Nordstedts akademiska förlag.
- Eriksson, Yvonne., & Göthlund, Anette (2004). *Möten med bilder*. Lund: Förlag Studentlitteratur.
- Esaiasson, Peter m.fl. (2007). *Metodpraktikan: Konsten att studera samhälle, individ och marknad*, uppl. 3. Stockholm: Förlag Norstedts juridik.
- Gemzöe, Lena. (2005). *Feminism*. Stockholm: Bilda Förlag.
- Gothlin, Eva. (1999). *Kön eller genus?* Göteborg: Nationella Sekretariatet för Genusforskning.
- Gustafsson Grimsted, Eva. (2006). *Flickor, pojkar, böcker och bibliotekariers -Genusfrågor på Östermalms barn- och ungdomsbibliotek*. Uppsala: Uppsala universitet/institutionen för ABM Biblioteks- och informationsvetenskap.
- Hirdman, Yvonne. (2001). *Genus -om det stabila föränderliga former*. Malmö: Förlag Liber.

Institutionen för etnologi, religionshistoria och genusvetenskap. (2014). Hämtad 2014-01-17, från <http://www.erg.su.se/om-oss/kontakt/medarbetare/lena-gemzoe-1.39027>.

Jehander, Maria & Odelberg, Lena. (2006). *Hur ser könsroller ut i modern barnlitteratur? - En studie av sex ofta utlånade barnböcker vid Linnéstadens och Västra Frölunda bibliotek*. Göteborg: Göteborgs universitet/Etnologiska institutionen.

Kompetensbanken. (2014). Hämtad 2014-02-17, från http://www.kompetensbanken.org/index.php?option=com_mtree&task=viewlink&link_id=249&Itemid=43.

Kulick, Don. (1987). *Från kön till genus - kvinnligt och manligt i ett kulturellt perspektiv*. Stockholm: Carlssons förlag.

Liber. (2014). Hämtad 2014-01-17, från <https://www.liber.se/Hogskola/Lararutbildning-och-pedagogik/Pedagogik/Vardegrund---etik-och-mangfald/Hur-flickor-och-pojkar-gor-kon/#furtherdescription>.

Linnéuniversitetet. (2014). Hämtad 2014-01-17, från <http://lnu.se/personal/mattias.lundin>.

Lilja, Mona., & Vinthagen, Stellan. (2009). *Motstånd*. Malmö: Förlag Liber.

Lundin, Mattias. (2012). *Heteronormativitet vad är det*. Elmeroth, Elisabeth (2012). *Normkritiska perspektiv i skolans likabehandlingsarbete*. Lund: Förlag Studentlitteratur.

Nationella sekretariatet för genusforskning. (2014). Hämtad 2014-01-17, från <http://www.genus.se/Aktuellt/Nyheter/fulltext//eva-gothlin-har-avlidit.cid917562>

Nilsson, C., & Nilsson, T. (2006). *Småbarnslitteratur sedd ur ett genusperspektiv = [Books for small children in a gender perspective]*. Borås: Högsk. i Borås, Bibliotekshögskolan/Biblioteks- och informationsvetenskap.

RFSL. (2013). *Lagar*. Hämtad 2013-12-16, från <http://www.rfsl.se/?p=2840>.

Rosenberg, Tiina. (2002). *Queerfeministisk agenda*. Stockholm: Förlag Atlas.

Skolverket. (2010). *Läroplan för förskolan, Lpfö - 98, reviderad 2010*. <http://www.skolverket.se>

Stockholms universitet. (2014). Hämtad 2014-01-17, från <http://www.su.se/om-oss/press-media-nyheter/pressrum/pressbilder/forskare/forskare-k-r/rosenberg-tiina-1.25749>.

Svaleryd, Kajsa. (2002). *Genuspedagogik*. Stockholm: Förlag Liber.

Seppänen Sterky, Manu. (2005). *Kärlekens pris - en antologi om homofobi och heteronormativitet*. Stockholm: Förlag Atlas.

Universitetet i Bergen. (2014). Hämtad 2014-01-17, från <http://www.uib.no/personer/Olga.Dyshe>.

Vetenskapsrådet. (2002). *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning [Elektronisk resurs]*. Stockholm: Vetenskapsrådet.

Wellros, Seija. (1998). *Språk, kultur och social identitet*. Lund: Förlag Studentlitteratur.

Bilaga 1

Sammanfattningar av barnböcker

Böcker 1985 - 1995

Alfons och Milla skriven av Gunilla Bergström.

Boken handlar om Alfons som såklart inte leker med tjejer. Men Alfons gillar att leka med Milla, som är Viktors kusin. De bygger en hemlig koja i ett träd och Alfons upptäcker att Milla är väldigt påhittig då hon gör en brevlåda som hissas upp till kojans, ett bord och bygger ett staket. Han upptäcker att man lär sig mycket av Milla. En dag när Alfons kommer till skolan mobbar de andra killarna honom för att han leker med en tjej. Alfons blir ledsen och slutar leka med sin bästa vän Milla och allt blir grått, trist och ensamt. Efter ett tag så beslutar sig Alfons för att inte bry sig om vad de andra killarna säger och börjar leka med Milla igen, och har det roligare än någonsin. Då de andra killarna går förbi kojans när Alfons och Milla leker, så ser de att Milla inte alls är en fånig tjej och slutar att retas. De blir imponerade av den fina kojans och flaggan som Alfons och Milla har gjort tillsammans. Nu vill de andra killarna också bygga en koja i ett träd, och helst med en kompis som är som Milla.

Grodan och kärleken skriven av Max Velthuijs.

Boken handlar om när Grodan kände sig konstig, han visste varken om han var glad eller ledsen. Han blev väldigt orolig och gick till sina vänner för att be dem om råd. Först gick han till Grisen som trodde att han hade blivit förkyld. Sedan gick han till Haren som förklarade för honom med hjälp av en bok att han var kär. Grodan blev så glad över beskedet men vem var han kär i? Till slut kom han fram till att han var kär i den vita Ankan. Hans vän Grisen sa att man inte kan vara kär i en Anka om man är en Groda. Men Grodan brydde sig inte om vad grisen sa och gick hem för att måla en fin teckning som han kunde ge till Ankan. Men när han väl skulle ge teckningen till Ankan så vågade han inte. Samma sak hände dagen efter då han hade plockat en bukett med blommor. De följande veckorna funderade Grodan på hur han skulle visa Ankan att han älskade henne, och kom fram till att han skulle slå världsrekordet i höjdhopp. Han började genast öva och en dag hoppade han så högt att han tappade balansen och ramlade ner på marken. Just då råkade Ankan gå förbi, hon hjälpte honom upp och tog honom med hem till sig. Hon tog ömt hand om Grodan och berättade för honom att skulle vara mer försiktigt för att hon tyckte så mycket om honom. Då tog Grodan mod till sig och berättade för Ankan att han tyckte väldigt mycket om henne också. Sedan den dagen har de varit oskiljaktiga och älskat varandra.

Else-Marie och småpapporna skriven av, Pija Lindenbaum

Boken handlar om Else-Marie som har sju småpappor istället för en stor pappa. Papporna ser precis likadana ut så det är svårt för henne att skilja dem åt. Papporna är handelsresande och reser iväg varje måndag för att sälja mobiltelefoner. Men oftast får Else-Marie en present när de kommer hem på torsdagskvällarna. En morgon säger mamma något förskräckligt. Idag ska jag jobba över så papporna får hämta dig istället! Else-Marie börjar oro sig för hur de ska gå, de har ju aldrig hämtat henne för ut. Alla andra barnen har bara en stor pappa, inte sju små

pappor! Hon börjar föreställa sig olika scenarier om vad som kommer att hända när papporna kommer och hämtar henne. Personalen kanske sätter sig på dem och de andra barnen kanske tror att de kan leka med papporna för att de är så små. Men när papporna väl kommer blir det inte så som hon har föreställt sig. Papporna blir visade runt av de mest inställsamma barnen och de får även inspektera de nysnickrade fågelholkarna. Else-Marie märker att allt är precis som vanligt och att alla hennes farhågor inte besannades. På bussen hem känner hon sig glad och Else-Marie och papporna pratar om hur dagen har varit. Papporna steker strömming till middag och när mamma kommer hem så avslutas dagen med det bästa Else-Marie vet, att alla kryper ner i badet, och kollar på kort ifrån medelhavet och drömmer sig bort.

Näpp! sa Alfons Åberg skriven av Bergström, Gunilla.

Boken handlar om en dag när Alfons pappa säger att middagen är klar och Alfons svarar att han inte vill ha någon mat för han vill leka med katten Pussel istället. Pappan försöker därefter locka Alfons med att han ska få glass efter maten om han äter upp. Efter det försöker han att vara rolig och när det inte fungerar tappar han humöret och säger ”Här är det jag som bestämmer, och jag vill att du äter” Pappan märker hur dumt det lät, och går och sätter sig och börjar äta utan Alfons men ber honom att åtminstone sitta vid bordet. De sitter tysta ett tag och sedan börjar pappan att skoja med Alfons om att det är en apa utanför fönstret och reser sig upp för att visa. Under tiden hoppas katten Pussel upp och snattar de köttbullar som finns kvar. Pappan blir förvånad och berömmar Alfons för att maten gick ner så fort. Alfons går från bordet och försöker komma på vad det var som var så viktigt att han inte ville äta. Han kommer på att det var hoppla-leken med Pussel som var så rolig. Men Pussel ligger mätt och trött och vill inte leka mer på hela kvällen. Pappa påminner Alfons om glassen han skulle få när han hade ätit upp maten. Alfons svarar att den ska nog Pussel få, eller ska vi ge glassen till din apa och båda börjar skratta. De nämner inte köttbullarna mer, men båda vet att den andre vet.

Grodan är rädd skriven av Max Velthuijs

Boken handlar om Grodan som blir rädd när han hör massa hemska ljud överallt. Han springer vettskrämd mitt i natten till sin kompis Ankan. När han kommer fram berättar han att han är så rädd för att det finns ett monster under hans säng. Ankan skrattar och svarar att det inte finns några monster. Men säger att Grodan gärna får stanna över natten om han är rädd. Sen kryper de ner i sängen och försöker sova. Men så börjar plötsligt båda höra mystiska ljud, de blir så rädda att de springer över till deras vän Grisen. De väcker Grisen och säger att de är rädda för alla spöken och monster i skogen. Grisen skrattar och säger att det inte alls finns några spöken och monster i skogen, men om de vill stanna över natten går det bra. De försöker att sova men nu hör även Grisen de otäcka ljuden. Som tur var kunde de lugna ner varandra och somnade till slut utmattade. Morgonen därpå letar deras vän Haren efter dem i deras hus. De tre vännerna vaknar av knackningar på fönstret och tror genast att det är ett spöke men ser sedan att det är deras vän Haren. De pratar en stund om varför de var rädda och Haren svarar lugnt att alla kan bli rädda ibland, och att han blev rädd idag när han inte hittade sina vänner. Slutligen brister de ut i skratt och säger till Haren att han inte behöver vara rädd och att det alltid kommer att finnas där.

Mina och Kåge skriven av Anna Höglund

Boken handlar om Mina och Kåge som bor tillsammans i ett hus. Varje förmiddag brukar de dricka kaffe tillsammans. Kåge berättar en dag att han ska ut och resa och se världen. Han börjar packa sin väska och ber Mina att inte glömma att vattna blommorna medan han är borta. Mina skriker att hon vill följa med men Kåge att det inte går för att han bara har en biljett. När Kåge har åkt blir Mina arg och ledsen och slänger blomkrukan i golvet. Många dagar och nätter ligger hon under bordet och funderar över varför och hur Kåge kunde lämna henne. Men så en dag kommer ett brev ifrån Kåge där han berättar att han är i Vietnam och att han snart kommer tillbaka till henne. En eftermiddag när Mina sitter och viker pappersflygplan kommer Kåge hem. Mina blir först glad över att han äntligen kommer men sen blir hon arg och säger ”Hur kunde du åka ifrån mig?” Kåge förklarar att han inte trodde att Mina tyckte om att resa men Mina säger att ”Du kunde ha bett mig följa med i alla fall” Kåge förstår att Mina är arg och att hon behöver få vara det ett tag. Det tar många dagar men går snart över och allt blir som vanligt igen. Boken slutar med att Mina plötsligt en dag säger att ”Vet du vad Kåge jag ska ut och resa jag”

Dockvandringen skriven Eva Wikander & Lisa Örtengren

Boken handlar om när Anna är på väg hem, och råkar höra när elaka Jens säger att det finns ett människoskelett som ligger precis nedanför Himlaberget. Hon skyndar sig hem till Ellinor för att berätta den skrämmande nyheten. Ellinor frågar om han ser precis ut som hennes plastskelett som heter Axel, men Anna fräser att hon inte vet men att de måste ge sig av till skogen för att se efter om det stämmer. De går in på Ellinors rum och Anna får syn på Axel som ligger i docksängen och frågar om alla människoskelett ser ut så. Ellinor svarar att ja det gör alla människor. Anna plockar upp Axel från sängen och kolla på hur skelettet ser ut. Medan Anna undersöker skelettet säger Ellinor att ifall det ska gå till skogen så måste han följa med. De klär skelettet Axel och Annas docka Matilda varmt och lägger dem i dockvagnen för att sedan bege sig mot skogen. De springer ända tills det har passerat koloniträdgårdarna som ligger i alldeles innan skogen börjar. Eftersom det är november är skogen mörk och skrämmande att gå i, och de blir rädda när något svart flaxar förbi. När de väl kommer fram till Himlaberget så får de syn på något vitt som ligger lite här och där. De klär av Axel kläderna för se om skelettet i skogen likar honom. Men det märker genast att huvudet inte ser ut som Axels, då det här skelettet har en lång nos som liknar en rävs huvud. Nu känns allt inte så skrämmande längre och de tar med sig rävhuvudet och lägger det i dockvagnen och beger sig hemåt. När det kommer hem till gården igen så står Jens fortfarande och pratar om skelettet. Tjejerna börjar skratta och håller upp skallen framför Jens och säger ”Har du aldrig sett en räv förut?” De skrattar hela vägen hem och när Annas mamma frågar vart de har varit säger det bara att det har varit och hämtat en kompis till Axel.

Böcker 2004-2013

Fyra hönor och en tupp skriven av Lena Landström

Boken handlar om de fyra hönorna brun, beige, blond och röd som bor i samma hönsgård som tuppen. Tuppen brydde sig inte så mycket om hönorna, han var helt uppslukad av ett viktigt projekt han höll på med. Hönorna fick gärna bo i hans hönsgård så länge de inte kacklade och störde honom. Varje dag fick hönorna och tuppen mat i en lång foderränna. Alla hade en skylt

med sitt namn på över sin plats, men hönorna tyckte att tuppens plats var mycket större än deras platser. En dag då de inte hade fått så mycket mat bestämde sig hönorna för att prata med tuppen. Den bruna hönan började säga vi tycker men blev avbruten av tuppen som skrek att "Höner ska inte tycka, här tycker jag" och stormade sedan iväg. Han kom efter en stund tillbaka med två andra tupper ifrån granngården och kuckelikuade så högt att de slog lock för den bruna hönans öron. För varje dag som gick märkte hönorna att deras matplatser blev mindre och mindre. På nätterna började hönorna att drömma konstiga drömmar om tuppen, de magrade och deras fjädrar var inte lika blanka och fina. Till slut fick de nog och bestämde sig för att åka på kurs. På kursen fick de lära sig att slappna av, burra upp fjädrarna, styrketräning, andas djupt och träna rösten samt arbeta i små grupper. När hönorna kom tillbaka till hönsgården höll tuppen på att göra nya skyltar. Hönorna förberedde sig genom att andas djupt, burra upp sig och koncentrera sig för att sedan skrika i kör "Vi vill dela rättvist". De plockade sedan ner alla skyltarna, mätte matplatsen för att sedan dela in den i fem lika stora delar: en till Brun, en till Beige, en till Blond, en till Röd och en till tuppen. Tuppen tyckte genast att allt blev besvärligt men kom sedan att tänka på sitt viktiga projekt som han ju tidigare hade hållit på med. Tuppen återgick till sitt viktiga projekt medan hönorna kacklade med sina vackra stämmor.

Kenta och barbisarna skriven av Pija Lindenbaum

Boken handlar om Kenta som bor med sin pappa. Kenta är bra på fotboll och de andra killarna vill jämt att han ska vara med och spela med dem. Men han gillar även att leka med dockor. Kentas pappa tycker också om fotboll och vill gärna packa ner hans fotboll i ryggsäcken varje dag. En dag bestämmer sig Kenta för att packa sin ryggsäck själv och väljer denna dag att ta med sig sin barbidocka istället. Väl på skolan passar killarna bollen till Kenta när han kommer in på gården men Kenta går istället in till tjejerna som leker i dockvrån. Han ställer sig i ett hörn och packar upp sin ryggsäck, men tjejerna verkar inte märka att han är där. Tjejerna fortsätter att leka och han följer efter och försöker att komma in i leken. Till slut låter de Kenta vara med och leka och de leker med fina pysseltygger och utklädningskläder. Ute på gården har killarna börjat tröttna på att vänta på att Kenta ska komma ut och går in för att hämta honom. Kenta ser att killarna är på väg in och går och gömmer sig men killarna hinner redan se honom i klänning. När Kenta vågar komma fram efter en stund så ser han att killarna fortfarande är kvar, de håller som bäst på att letar efter egna klänningar att ta på sig. Killarna är med och dansar en stund och sedan går alla ut och spelar fotboll och Kenta sätter ett snyggt mål i krysset.

Mirakel-Rakel Rekordmamma skriven av Martin Widmark & Britt Sternehäll

Boken handlar om när Rakel och hennes kompisar leker hur-många-barn-ska-jag-ha-när-jag-blir-stor? Hon kastar upp en näve grus i luften och hela 69 stycken gruskorn landar i hennes händer. Retlige Roland går just då förbi och säger att hon aldrig skulle klara av att ta hand om 69 barn. Varefter Rakel börjar fundera på hur de skulle vara att ha så många barn. Alla barn får ovanliga dubbelnamn och för att få plats med alla barn flyttar de till ett slott. För att underhålla sina barn köper Rakel ett husdjur var till dem, hyr en hel godisaffär när barnen fyller år eller samt låter dem gå med i scouterna. Rakel och hennes ungar råkar hela tiden ut för olika äventyr som exempelvis när de får hjälpa till med att ta ner doktors katt som inte vågar komma ner. Eller när de lyckas jaga bort två rånare ifrån godisaffären, och när de hjälper scoutledaren att komma upp ur en isvak. Boken slutar med att retlige Roland som har lyssnat till hela berättelsen kommer fram och säger "Du är inte klok Rakel Spektakel" för att

sedan knuffa till henne så att alla gruskorn förutom tre faller ner. Rakel tittar ner på sina händer och konstaterar att det kanske skulle räcka med tre ungar. Det var lite jobbigt att ta hand om 69 stycken.

När prinsessor vaknar om natten skriven av Per Gustavsson

Boken handlar om när Prinsessan vaknar av konstiga ljud från källaren, och blir nyfiken på vad det är som låter. Hon smyger upp ur sängen, och på sin väg mot källaren möter hon en spindel, en vaktmästare, ett skelett och till sist en groda. För att få fortsätta vidare ner mot källaren måste hon ge alla hon möter något av hennes prinsessaker.

Alla varnar henne för källartrollet som kommer äta upp henne om hon går dit men Prinsessan insisterar på att hon måste dit för att se till att trollet somnar om. Spindeln, vaktmästaren, skelettet och grodan erbjuder sig en efter en att följa med den modiga Prinsessan på hennes väg mot källartrollet. När de väl kommer fram till källartrollet blir han osäker på vem som är Prinsessan. Eftersom spindeln har prinsesskronan och vaktmästaren prinsessbältet, skelettet har prinsessans mantel, grodan har prinsesstövlarna och Prinsessan ser ut som en vanlig flicka. Trollet börjar grubbla över vem som är Prinsessan, och eftersom troll blir trötta av att grubbla somnar han snart och sover tungt. Alla jublar tyst och Prinsessan lånar spindelns krona och fäster den på trollets huvud och säger att han blir säkert förvånad när han vaknar om 496 år. För hur länge troll sover det vet minsann Prinsessor.

Jösta och Johan skriven av Anette Skåhlberg

Boken handlar om giraffparet Jösta och Johan som vill ha barn. Men när man är likadan och likadan kan man inte få barn tillsammans så de beger sig ut på savannen för att leta efter ett barn som vill bli deras. Ute på savannen träffar de på några barn men alla har redan föräldrar. På vägen hem hittar de ett övergivet ägg som de tar med sig hem och lägger sig tätt ihop intill ägget. Du sjunger sånger och hittar på olika sagor för ägget, tills en morgon då de hör knakande ljud från ägget. Ut kommer en krokodilunge och Jösta och Johan blir först förskräckta men när hon säger sitt första ord som är "pappa" blir de häpna och stolta. De döper sitt barn till Junior och tänker på hur härlig och fantastisk deras lilla familj kommer att bli.

Kivi och den gråtande goraffen skriven av Jesper Lundqvist & Bettina Johansson

Boken handlar om när Kivi en dag har låst in sig på toaletten och vägrar komma ut om hen inte får en gorilla. Utanför står hela familjen, kissnödiga och bedjande om att hen ska släppa in dem. När familjen förstår att Kivi inte skojar så får morbroster Jin en idé. Hen börjar smörja in hela kroppen med klister, lägger sig sedan på golvet och rullar sig i dammtussar, smuts och smulor från bullar. Men Kivi lurar man dock inte så lätt, hen tycker att morbroster Jin är den sämsta gorillan hen sett. Kivi vänder sig sedan till hela familjen och säger åt dem att ta med kikare, kameror och brillor och att de ska till zoot och kolla på gorillor. Väl på zoot letar de överallt men hittar inga gorillor någonstans. Kivi får på djurparken syn på en typ i overall och djurparkskeps och frågar vart gorillorna finns. Typen svarar att de har haft gorillor, men inte längre eftersom de ställde till med så mycket besvär. Kivi blir ledsen eftersom hen så gärna ville ha en gorilla, familjen står nervöst och väntar på vad som närmast ska hända. Då hör Kivi ett ljud från stallet och går in för att kolla vad det är som låter. Kivi säger "Hej" och försöker locka fram djuret och när Kivi kommer ut från stallet har hen med

sig ett djur som är en märklig blandning av gorilla, pingvin, gasell och giraff. Familjen undrar vad det är för djur och varför det är så ledset. Typen svarar att djuret är ledset för att hen är så ful och dum och fortsätter att säga flera elakheter. Kivi har hört tillräckligt och säger till kepstypen att hen varken är knäpp eller ful, utan ensam och ledsen. Hen vänder sig sedan till djuret och förklarar att hen är en *goraff* och ska heta Ping och frågar sedan om Ping vill följa med hem. Ping nickar och slutar att gråta för en stund men börjar sedan gråta igen, men denna gång av glädje. Boken slutar med att Ping får flytta in på toaletten som är mer vattentåligt då Pings tårar har gjort hela huset till en bassäng. Vännerna ligger nu och sover i badkaret och hör inte när familjen återigen står utanför och bultar för att få komma in.

Prinsen och pojken skriven av Isak Fearon

Boken handlar om en Prins som gärna vill hitta en hjärtevän. En dag anordnade kungen och drottningen så att stadens alla flickor fick komma till slottet så att prinsen skulle hitta sin hjärtevän. Prinsen hälsade på alla flickorna men fan ingen hjärtevän. På kvällen när Prinsen satt själv i sitt rum skrev han ett brev till en önskefe med en önskan om att hitta en hjärtevän som är en pojke och inte en flicka. Han vek sedan ihop brevet till ett pappersflygplan och kastade ut så att de svävade högt över molnen. Brev hamnade till slut hos en Pojke i skogen som även han saknade en hjärtevän. Pojken bestämde sig för att lämna tillbaka brevet till Prinsen och begav sig genom skog och sjö mot slottet. På vägen mot slottet möter Pojken först en märklig figur som visar sig vara skogens väktare som med hjälp av en förtrollad guldfisk hjälper honom över sjön och upp bland molnen. Där de plötsligt blir de överfallna av ett stort monster och den fega guldfisken släpper av Pojken på närmsta moln och flyger iväg. En riddare kommer till Pojkens undsättning och för honom till slottet. Pojken förklarar för kungen och drottningen att han kommit för att ge tillbaka brevet som Prinsen har skrivit. Kungen och drottningen för Pojken till Prinsen och knackar försiktigt på hans dörr. Prinsen öppnar dörren och får syn på Pojken som håller i hans brev och blir genast orolig över att Pojken ska ha visat brevet för kungen och drottningen. Pojken ser Prinsens oro och säger att ”Ditt brev kom till mig istället för till en önskefe. Ingen annan än jag har läst det.” Deras blickar möttes och de förstod båda att de hade hittat sin hjärtevän.

Bilaga 2

Intervjufrågor till bibliotekarier

Inledande frågor

Vad heter du?

Vad har du för utbildning?

Hur länge har du jobbat?

Frågor om könsroller i barnböcker

Hur upplever du att könsrollerna och familjekonstellationer ser ut i dagens barnböcker generellt?

Hur upplever du att det såg ut i barnböcker som kom ut för cirka 20 år sedan?

Hur kan skillnaden beskrivas?

Vad tror du förändringen kan beror på?

Hur ser efterfrågan på böcker som handlar specifikt om genus, könsroller och olika slags familjer ut?

När blev den här typen av böcker vanliga?

Hur väljer ni när ni köper in barnböcker som behandlar dessa ämnen?

Varför tror du att genus, könsroller och familjekonstellationer har blivit så populärt att skriva om i barnböcker?

Vilka familjer verkar efterfråga dessa böcker mest?

Vilken eller vilka barnbok/barnböcker som handlar om genus, könsroller och familjekonstellationer är populärast just nu?

Vad tror du det är som gör att boken är så populär?

Vilken/vilken bok/böcker inom samma ämne är minst populär?

Vad tror du det är som gör att boken inte är så populär?

Avslutande fråga

Är det något som vi inte har frågat om som du vill tillägga?

Bilaga 3

Intervjufrågor lokala lärarutbildare

Inledande frågor

Vad heter du?

Vad har du för utbildning?

Hur länge har du jobbat?

Frågor om könsroller i barnböcker

Hur upplever du att könsroller och familjekonstellationer ser ut i dagens barnböcker?

Hur upplever du att könsrollerna och familjekonstellationer ser ut i barnböcker som kom ut för cirka 20 år sedan?

Hur kan skillnaden beskrivas?

Vad tror du förändringen kan beror på?

Har ni tagit en barnbok till hjälp för att prata med barnen om genus, könsroller och olika slags familjer?

Hur använde ni isåfall boken för att prata med barnen?

Har ni medvetet köpt in barnböcker som behandlar dessa frågor?

Är det någon bok barnen har visat stort intresse för, som handlar om genus, könsroller och familjekonstellationer?

Tankar och funderingar

Har barnen tagit upp ämnet själva vid något tillfälle?

Vilka tankar och funderingar finns bland barnen om genus, könsroller och olika slags familjer?

Har ni arbetat vidare med barnens funderingar och tankar kring ämnet?

Hur isåfall?

Har ni i arbetslaget diskuterat om hur ni pratar om dessa frågor med barnen?

Vilka utmaningar ser ni? Vad är svårt?

Hur ser ni till exempel på begreppet Hen, som ju förkommer i en del böcker idag?

Har ni pratat med barnen om begreppet hen?

Anser du/ni att det är viktigt att diskutera begreppet Hen i barngruppen?

Varför?

Ser ni några svårigheter med begreppet Hen?

Avslutande fråga

Är det något som vi inte har frågat om som du vill tillägga?

